

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yetmişdokuzuncu İçtima

5 Kânunusani 1340 Çarşamba

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	663	yat) faslına iki milyon lira tahsisat vaz'ına dair (1/42) numaralı kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası	664
2. — Evrakı varide	663		
Lâyhalar	663		
1. — Samsun - Sivas ve Ankara - Musaköy demiryollarının Hükümet tarafından inşasına ve bunun için 1339, 1340 senelerinde sarfı muktazi mebalîğe ait tahsisatın itasına dair kanun lâyihası (1/403)	663	2. — İdare Memuru Hakkâri Mebusu Asıf ve Sivas Mebusu Rasim beylerin, müceddeden inşa edilecek Türkiye Büyük Millet Mecisi binasına sarf edilmek üzere 1339 senesi Maliye bütçesinin 91 nci faslına üçüncü madde olarak yüz ondört bin lira vaz'ına dair (2/178) numaralı teklifi kanunisi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası	664
2. — Ziraat Bankasının 1340 senesi varidat ve masarifi hakkında kanun lâyihası (1/404)	664		
3. — Şer'îye ve Evkaf Vekâletinin 1340 senesi varidat ve masarifi hakkında kanun lâyihası (1/405)	664	3. — İstanbul'da av tezkereleri rüsumunun dört yüz kuruşa ve yerli harir tohumu kutuları üzerine vaz'edilmekte olan bandrollardan istifa olunan resmin on misline iblâğına dair (1/294) numaralı kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası	664
Teklifler	664		
1. — Kastamonu Mebusu Halid Beyin Ziraat Vekâleti veya müstakil ziraat müdüriyeti umumiyesi teşkili hakkında teklifi kanunisi (2/244)	664	4. — Rüsumu İstihlâkiye Kanununun üçüncü maddesinin tefsirine dair ve geçen seneden müdevver (4/67) numaralı İstida Encümeni Riyaseti tezkeresi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası	664
Mazbatalar	664		
1. — Maliye bütçesinde açılmış olan (Ziraat Bankasının İstanbul avansına tedi-			

5. — Divanı Harbee ihtilâstan mahkûm Siverek Ahzi Asker Şubesi Hesap Memuru Vekili Süleymaniyeli Reşit Efendinin bakiye müddeti cezaiyesinin affına dair Başvekâletten mevрут (3/190) numaralı tezkeresi hakkında tâyini muameleye mahal olmadığına dair Adilye Encümeni mazbatası 664:665

Takrirler

1. — Rize Mebusu Ekrem Beyin, Türkiye Cumhuriyeti dâhilinde bulunan bilûm mebanii resmîye ve milliye üzerindeki tuğra ve methiyelerin kaldırılarak yerlerine Cumhuriyet armasıyla Cumhuriyetin tarihi kabulünün hakkettirilmemesinin tahtı karara alınmasına dair takriri (4/144) 665:666

3. — Âzayı kiram muamelâtı 665

1. — Maliye Vekâletine intihabedilen Mustafa Abdülhalik Beyin yerine Muvazenei Maliye Encümeni âzalığma bir zatın intihab olunmasına dair encümeni mezkûr riyasetinin tezkeresi 665

2. — Memurin Muhakemat Tetkik Encümeni âzalığından istifa eden Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendinin yerine diğerinin intihabı 666

4. — İstizahlar 666

1. — Kastamonu Mebusu Mehmed Fud Beyin tohumulk tevziatı hakkında İktisat Vekili Hasan Beyden istizah takriri (6/95) 666:673

5. — Sualler 673

1. — Antaya Mebusu Rasih Efendi ve Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, Çorum Müftüsünün kargaların itlâf edilmesi hakkındaki fetvasına dair Şer'îye Vekâletinden suali (6/67) 673

6. — Müzakere edilen mevad 673

1. — Maliye bütçesinde açılmış olan (Ziraat Bankasının İstanbul avansına te-diyat) faslına iki milyon lira tahsisat vaz'ına dair (1/402) numaralı kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası 673:681

2. — Mentеше Mebusu Esat Efendi ile Müdafaai Milliye Encümeninin; Millî Mücahedede mâlûl düşenlere mükâfatı nakdiye itasına dair (2/142) ve (2/200) numaralı teklifi kanunilerine mütaallik Müdafaai Milliye ve Muvazenei Maliye encümenleri mazbataları 681:682

3. — Ticareti Berriye Kanununun faslı salisinin üçüncü maddesine müzeyyel (1/242) numaralı lâyihai kanuniye ve İktisat ve Adliye encümenleri mazbatası 682:691

4. — Mücadelei Milliyeye iştirak etmeyen ve Hududu Millî haricinde kalan erkân, ümera, zâbitan ve memurin ve mensubini askeriye hakkında yapılacak muameleye dair 25 Eylül 1339 tarihli Kanunun 3 neü maddesinin (b) fıkrasının tefsirine dair (3/184) numaralı Başvekâlet tezkeresi ve Müdafaai Milliye Encümeni tezkeresi 691:693

5. — Hududu Millî haricinde kalan erkân, ümera, zâbitan ve memurini askeriye hakkındaki Kanunun dördüncü maddesinin tefsirine dair (3/165) numaralı Başvekâlet tezkeresine mütaallik Müdafaai Milliye Encümeni tezkeresi 693:694

6. — Deyne mukabil Hazine namına te-fevvüz olunan emlâkin deyni tamamen tesviye edildiği takdirde âşar hakkında tatbik olunan muameleye kıyasen iadesi caiz olup olmadığının tefsirine dair (3/170) numaralı Maliye Vekâletinden mevрут tezkeresi ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası 694:696

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 1,50

REİS — Birinci Reisvekili Sabri Beyefendi**KÂTIPLER : Hakkı Bey (Van), Ragıb Bey (Zonguldak)**

REİS — Celseyi açıyorum, zaptı sabık hulâsası okunacaktır :

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI*Birinci Celse*

Reisvekili Sabri Beyin tahtı Riyasetlerinde inikadederek zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. Evrakı varideden havaleye tabi olanlar hakkında havale muamelesi yapıldı. Cem'i iyanat maksadıyla Hilâhahmer tarafından Hindistan'a gönderilecek heyete Hükümetçe iltihakı münasip görülen Antalya Mebusu Rasih Efendinin seyahati müddetince mezuniyeti kabul edildi. Yüz otuzyedî zatm İstiklâl Madalyasıyla taltifleri hakkındaki Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatasını kıraat ve kabul olundu. Keskin kibritlerinin temini revacı hakkında bir karar ittihazına dair Kütahya Mebusu Receb Beyin takriri kıraat ve vukubulan talep üzerine İktisat Encümenine tevdi edildi. İktisat Vekili Hasan Beyin kendisinden yapılacak istizahın hastalığı hasebiyle Cumartesine taliki hakkında tezkeresi kıraat ve kabul olundu. Maliye Vekili Hasan Fehmi Beyin vukuu istifasına binaen mezkûr vekâlete Başvekâletçe Kângırı Mebusu Abdülhalik Beyin intihabedildiğine ve intihabı vâkum tasvibine dair Reiscumhur Hazretlerinin Uşak'tan mevrut telgrafnameleri kıraat ve keyfiyet tâyini esamiyle reye vaz'olunarak 4 ret ve 5 müstenkife karşı 143 rey ile tasvibedildi. Badehu Cuma tatili hakkındaki lâyihai kanuniyenin bakıye müzakeratına geçilerek Adliye Encümeninin dokuzuncu maddesi aynen, onuncu maddesi tadilen kabul olundu.

İktisat Encümeninin tanzim etmiş olduğu onbirinci maddenin tayyına dair Adliye Encümeninin teklifi kabul edildikten sonra İktisat Encümeninin mütebaki maddelerinin numaraları ona göre tashih ve cümlesi de aynen ve kanunun heyeti umumiyesi ekseriyetle kabul edildi ve teffüs için Celse tatil olundu.

İkinci Celse

Sabri Beyin Riyasetleriyle küşadedilerek Millî Mücadelede mâlûl düşenlere mükâfatı nakdiye itasına dair olan kanun lâyihasının müzakeresine başlandı. Heyeti umumiyesi hakkında cereyan eden müzakere neticesinde lâyihai kanuniye verilen takrirlerle birlikte encümene tevdi edildi. Meclis elektrik tenviratının Meclis tahsisatı ile tesis olunacak bir menbadan temini hakkında Diyarbekir Mebusu Feyzi Bey ve rüfekası tarafından verilen takrir kabul olunarak Cumartesi günü içtima etmek üzere Celseye nihayet verildi.

Reis
SabriKâtip
Van
HakkıKâtip
Zonguldak
Ragıb

REİS — Efendim zaptı sabık hulâsası hakkında mütalâa dermeyan buyurmak isteyen var mı? (Hayır sesleri) Zaptı sabık hulâsası kabul olundu. Evrakı varideyi arz ediyorum.

2. — EVRAKI VARİDE**Lâyihalar**

1. — Samsun - Sivas ve Ankara - Musaköy demiryollarının Hükümet tarafından inşasına ve

bunun için 1339, 1340 senelerinde sarfı muktazi mebalîğe ait tahsisatın itasına dair kanun lâyihası (1/403) (Muvazene-i Maliye Encümenine)

2. — *Ziraat Bankasının 1340 senesi varidat ve masarifi hakkında kanun lâyihası (1/404) (Muvazenei Maliye Encümenine)*

3. — *Şer'îye ve Evkaf Vekâletinin 1340 senesi varidat ve masarifi hakkında kanun lâyihası (1/405) (Muvazenei Maliye Encümenine)*

Teklifler

1. — *Kastamonu Mebusu Halid Beyin Ziraat Vekâleti veya müstakil ziraat müdüriyeti umumiyesi teşkili hakkında teklifi kanunisi (2/244) (Lâyiha Encümenine)*

Mazbatalar

1. — *Maliye bütçesinden açılmış olan (Ziraat Bankasının İstanbul avansına tediyat) faslına iki milyon lira tahsisat vaz'ına dair (1/402) numaralı kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası*

REİS — Ruznameye alıyoruz. Fakat encümen bunun müstacelen müzakeresini talebettiği için müstacel olarak müzakere edeceğiz.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Çok müstaceldir. Her yerden mevsim geçmiştir diye müracaatlar vukubuluyor.

ABİDİN B. (Saruhan) — Muhtacini zürraa tevzi edilmiş olan tohumluk bedelidir. Heyeti Celileden derhal müzakeresini rica ediyorum. (Okumadık sesleri) Okunmasına hacet yoktur. Evvelki kanunun aynıdır. Vakit geçiyor. İstizaha ait bir meseledir.

REİS — Efendim. Abidin Bey, Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasının bugün, ruznamemize alınarak tercihan müzakeresini istiyorlar. Tohumluğa aittir, müstaceldir, diyorlar. Bu teklifi reyî âilnize arz ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Aksi reyde bulunanlar lütfen el kaldırsın. Tercihan müzakeresi kabul olundu efendim.

2. — *İdare Memuru ve Hakkâri Mebusu Asaf, Sivas Mebusu Rasim beylerin, müceddeden inşa edilecek Türkiye Büyük Millet Meclisi binasına sarf edilmek üzere 1339 senesi Maliye bütçesinin 91 nci faslına 3 ncü madde olarak 114 bin lira vaz'ına dair (2/178) numaralı teklifi kanunisi ve reddine dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası (Ruznameye)*

ESAT Ef. (Menteşe) — Evvelâ yanmış şehirleri yapalım.

3. — *İstanbul'da av tezkereleri rüsumunun dört yüz kuruşa ve yerli harir tohumu kutularına üzerine vaz'edilmekte olan bandrollardan istifa olunan Resmin on misline iblâğına dair (1/294) numaralı kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası (Ruznameye)*

4. — *Rüsumu İstihlâkiye Kanununun üçüncü maddesinin tefsirine dair geçen seneden müdevver (4/67) numaralı İstida Encümeni Riyaseti tezkeresi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası (Ruznameye)*

5. — *Divanı Harbçe ihtilâstan mahkûm Siverek Ahzi Asker Şubesi Hesap Memuru Vekili Süleymaniyeli Reşit Efendinin bakıyei müddeti cezaiyesinin affına dair Başvekâletten mevрут (3/190) numaralı tezkere ve tâyini muameleye mahal olmadığına dair Adliye Encümeni mazbatası*

REİS — Okuyoruz.

Riyaseti Celileye

Malmiriyi zimmetine geçirdiği bilnuhakeme sabit olup iki sene hapis ile silki askeriden tarda mahkûm olan Siverek Ahzi Asker Şubesi Hesap Memuru Vekili Süleymaniyeli Reşit Efendinin mücazâtı mahkûmesinden bir sene üç ay yirmi-dört gününü mevkufen ikmal ettiği ve tahsili tahtı hükme alınan mebalığı kablelhüküm iade eylediği halde cezanın nısfı tenzil olunmak iktiza ederken divanı harbçe zühulen verilen hükümün divanı Temyizce de tasdik kılındığı veçhile vukua gelen işbu hatayı adlînin telâfisi zarureti kanuniyeden bulunduğundan tabip raporu ile müeyyit mâlûliyetinin de nazarı itibara alınarak bakıyei müddeti cezaiyesinin affını mu-tazamın Müdafaa-i Milliye Vekâletinin tezkeresiyle irsal olunan evrakın gönderildiğine dair Başvekâleti Celilenin 16 . 12 . 1339 ve 6/684 numaralı tezkeresi ve merbutatı encümenimizde kıraat ve tetkik edildi. Ahiren Meclisi Âlice kabul buyurulan Af Kanununun birinci maddesi mucibince (Birinci madde : Cumhuriyetin ilân tarihi olan 29 Teşrinievvel 1339 tarihine kadar ika edilmiş bulunan bilûmum ce'raim faileri hakkında hükmolunmuş veya olunacak cezaların

nısfı af ve tenzil olunmuştur.) Bilûmum maznûnî ve mahkûmînî nısf müddeti cezaiyesi tenzil kılınmış ve Süleymaniyeli Reşit Efendinin ise nısf müddeti cezaiyesini ikmal eylemiş bulunduğu salifüzzikir tezkereler muhteviyatından müsteban olmuş bulunmakla tâyini muameleye mahal olmadığı ve evrakınım, işbu mütalâaname ile birlikte Başvekâleti Celileye lüzumu iadesi tensibedilmekle Heyeti Umumiyyeye arz olunur.

Adliye Encümeni

Reisi namına

Kastamonu

Mahir

Kâtip

Bozok

Ahmed Hamdi

Mazbata Muharriri

Dersim

Feridun Fikri

Âza
Çorum
Mehmed Münir

Âza
Kırşehir
Ali Rıza

Âza
Bayezid
Şefik

Âza
Karesi
Ahmed Süreyya

Âza
Konya
Mustafa Fevzi

REİS — Efendim Adliye Encümeninin şimdi okunan mazbatasını reyî âlilerine vaz'ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Adliye Encümeninin mazbatasını kabul edilmiştir efendim.

3. — ÂZAYI KIRAM MUAMELÂTI

1. — *Maliye Vekâletine intihabedilmiş olan Mustafa Abdülhalik Beyin yerine Muvazenei Maliye Encümeni âzalığına bir zatın intihab olunmasına dair Encümen Riyaseti tezkeresi*

REİS — Efendim Muvazenei Maliye Encümeninden gelen bir tezkereyi arz ediyorum :

B. M. M. Riyaseti Celilesine

Dördüncü Şubeden ve Muvazenei Maliye Encümeni âzasından iken bu kere Maliye Vekâletine intihap buyurulan Mustafa Abdülhalik Beyin yerine diğer bir zatın intihabının mezkûr Şube Riyaseti aliyesinin tebliğ buyurulması encümen kararı ile arz olunur efendim.

5 Kânunusani 1340

Muvazenei Maliye Encümeni Reisi
Saruhan Mebusu
Reşad

REİS — Efendim tensip buyurursanız bunu subei aidesine tevdi edelim.

Takrirler

1. — *Rize Mebusu Ekrem Beyin Türkiye Cumhuriyeti dâhilinde bulunan bilûmum mebanî resmîye ve millîye üzerindeki tuğra ve methiyelerin kaldırılarak yerlerine Cumhuriyet arması ile Cumhuriyetin tarihi kabulünün hakkettirilmesine dair takriri (4/144)*

REİS — Okuyoruz. (Kanunu Esasi Encümenine)

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Cumhuriyet de yapsın, adını da yazdırsın. (Kanunu Esasi Encümenine)

REİS — Efendim takriri okuyoruz.

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

Gerek İstanbul ve Ankara'da ve gerek mahalli sairede bilûmum mebanî resmîye ve millîyenin kapıları üzerinde eski Hükümeti mutlaka devrine ait tuğralar ve müstebit hükümdarların medayihini hâvi levhalar bulunmaktadır. Ekserisi en hasis bir emeli menfaatle yazılmış ve kaldırılmış olan bu levha ve tuğraların haliyle bırakılması ve meselâ Cumhuriyet fikriyle beslenen bir mektebin kapsının üzerinde müstebit bir padişahın tuğra ve methiyesinin bulunması kadar garip bir manzaraya Cumhuriyetle idare edilen memalîki sairenin hemen hiçbirisinde tesadüf edilemez. Yetişecek neslin fikirlerinde istibdadın en ufak bir eserini bile bırakmamak azminde bulunduğumuza nazaran bu gibi levhaların hâlâ mebanî resmîye ve milliyede kalması kabili tecviz olamaz. Binaenaleyh Türkiye Cumhuriyeti dâhilinde bulunan bilûmum mebanî resmîye ve millîye üzerindeki eski tuğra ve methiyelerin kaldırılarak yerlerine Cumhuriyet arması ile Cumhuriyetin tarihi kabulünün hakkettirilmesi

hususunun tahtı karara alınarak Heyeti Vekile Riyaseti Celilesine tebliğini ve işbu taktirin müstacelen mevkii müzakereye vaz'ını arz ve teklif eylerim.

Rize
Ekrem

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Efendim geçen gün para meselesinden dolayı burada cereyan eden müzakere de rüfekadan birkaç zat armanın, paranın da içinde münderiğ bulunmasına dair taktir vermişlerdi. O taktir müzakere edildi. Kanunu Esasi Encümenine havale edildi. Kanunu Esasi Encümeni İstanbul'dan gelen birtakım mütehassısların da iştirakiyle çalışıyor. Binaenaleyh bu taktirin de Kanunu Esasi Encümenine havalesini istirham ederim.

REİS — Efendim, Kanunu Esasi Encümeni Mazbata Muharriri Bey taktirin Kanunu Esasi Encümenine havalesini teklif buyuruyorlar.

YUSUF AKÇURA B. (İstanbul) — Maarif Encümenine de havalesinin Maarif Encümeni namına rica edivorum. Çinkü bununla alâkadâr âsar vardır. Binaenaleyh Maarif Encümenine de havalesini rica ediyorum.

ZEKİ B. (Gümüşane) — Eslâfın vücuda getirdiği âsara bugün biz hürmet etmezsek yarın ahlâfımızda bize etmezler.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Reis Bey. Bu teklif, teklifi kanuni midir?

REİS — Taktirdir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Öyle ise mahiveti kanunivesi yoktur.

REİS — Efendim Kanunu Esasi Mazbata Muharriri Bey encümen namına Kanunu Esasi Encümenine talebettiği gibi Maarif Encümeni namına da Maarif Encümeni Mazbata Muharriri Bey aynı zamanda teklif ediyorlar. Tensip buyurursanız bu hususta birlikte müzakere etmek

üzere Kanunu Esasi Encümenine havale edelim. Kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Efendim müşterek encümenlere gitmesi kabul edilmedi. Öyle ise yalnız Kanunu Esasi Encümenine gitmesini reyi âlinize vaz'ediyorum. (Ret sesleri) Fakat Kanunu Esasi Encümenine havalesini Mazbata Muharriri Bey encümen namına talebediyor.

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Her hangi bir taktiri bir kâğıt parçasını encümen istemek salâhiyetine mâlik değildir. Bir teklifi kanuni olur. Encümeden gelir, encümenin istemek mecburiyeti olduğu bir şey istenebilir. Aksi halde istiyemez.

REİS — Efendim reyi âlinize vaz'ediyorum. Kanunu Esasi Encümenine tevdiini kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsınlar, aksini reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Efendim taktir kabul edilmedi.

2. — *Memurin Muhakemat Tetkik Encümeni âzâlığında istifa eden Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendinin yerine diğerinin intihabı*

REİS — Efendim Memurin Muhakemat Tetkik Encümeni âzâlığında istifa eden Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendinin yerine diğerinin intihabı mevzu bahis oluyor. Teamiilen ekseriyet ihraz etmiş olanlar intihabedilir. Şimdiki ekseriyet Feridun Fikri Beyin üzerindedir. Feridun Fikri Beyin Muhakemat Encümenliği âzâlığına intihabı hususunu reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Feridun Fikri Bey Tetkik Muhakemat âzâlığına kabul oldu efendim.

4. — İSTİZAHLAR

1. — *Kastamonu Mebusu Mehmed Fuad Beyin tohumluk tevziatı hakkında İktisat Vekili Hasan Beyden istizah taktiri (6/95)*

REİS — İktisat Vekili Bey; istizaha cevap vereceklerdir. Malûmuâlinizdir ki, istizah sahibi Kastamonu Mebusu Mehmed Fuad Bey idi. Fakat Mehmed Bey Adana'ya giderken vekâletlerini Kastamonu Mebusu Halit Beye vermişlerdir.

Halit Beyefendi de kabul etmiştir. İstizah namına onlara cevap verilecektir.

Riyaseti Celileye

İktisat Vekili Beyefendinin tohumluk tevziatı ve sairesi hakkındaki taktirimize verdiği cevabı kâfi görmediğimden istizaha tahvilini rica eylerim.

Kastamonu
Mehmed Fuad

HALİT B. (Kastamonu) — Efendim Meclisi Âli 7 Eylülde sekiz yüz bir lira tohumluk için ve yüz bin lira da alâti ziraiye ve çift hayvanatı için olmak üzere dokuz yüz bin liralık bir tahsisat vermiştir. İkinci defa olarak 10 Teşrinisani tarihinde bir milyon dört yüz bin lira alâti ziraiye ve çift hayvanatı bedeli olmak üzere vermişti.

REİS — İstirham ederim, dinliyelim.

HALİT B. (Devamla) — Meclis çiftçinin terfihi için iki milyon lira vermiştir. Bu paraların sureti sarfı ve mahalli sarfı hakkında arkadaşım Fuad Beyefendinin sual takririne İktisat Vekili Muhterem Beyefendi geçenlerde cevap vermişlerdi. Arkadaşımız bu cevabı kâfi görmiyerek bu sual takririni istizaha kalbetti ve kendisi gittiğinden bendenizi tevkil etti. Bunu bendeniz takabbül ettim ve Mehmet Beyin noktai nazarını aldım ve bendeniz de tahkikat yaptım, biraz daha izahata lüzum gördüm. Meclisi Âli bu iki kanunla mühim bir parayı zürran terfihi için kabul etmekle çiftçileri ne derece himayekâr olduğunu gösterdi. Vekil Beyefendinin cevabına nazaran birinci para ile tohum alınmıştır ve bu tohum da toprağa saçılmıştır. Bu, şayanı şükrandır.

Fakat ikincisi daha köylünün eline geçmemiştir. Ve tohum henüz mübayaa ediliyor ve hattâ bu ikinci kanunda bu paranın Ziraat Bankasının Maliyeden alacağına mahsuben verilmesi meşrut idi. Bu şarta muallâk idi. Halbuki Maliye Vekâleti ile Ziraat Bankası arasında ihtilaf çıkmıştır. Bu ihtilâf yüzünden şimdiye kadar bu para meselesi halledilememiştir. Yalnız 12 Kânunuevvelde dört yüz bu kadar bin lira Maliyeden alınabilmiştir. Sonra komisyonu mahsus bir milyon yüz bin lira kadar tohumluğun dâhilden değil, hariçten aynen alınmasına, Rusya'dan mübayaasına karar verilmiştir. Bugünkü ruznamemizde de bu aradaki ihtilâftan dolayı tohumluk hakkında teklif edilmiş yeni bir kanun vardır. İkinci kanun 10 Teşrinisanide olduğuna göre bugün aradan elli altı gün geçiyor. Meclisi Âlinin arzusu elli altı gün taahhur etmiş oluyor. Her halde o zaman vekil Beyefendi Maliye Vekili idiler. O zaman Maliye Vekili ve İktisat Vekili buldukları için Meclisi Âliye bu kanunu arz

ederken her halde Ziraat Bankası ile Maliye Vekâleti arasındaki bu meseleyi de esash bir surette tahkik edip ona göre arz etmek ve bu kadar yanlışlıklara meydan vermemek icabederdi ve aynı zamanda Maliye Vekâleti eğer Ziraat Bankasına borcu olmamış olsa bile bu parayı Meclisi Âlinin arzusunu nazarı dikkate alarak biran evvel vermeli veyahut Meclisi Âliye malûmat vermeli idi. Binaenaleyh her iki vekâlet, Meclisi Âlinin arzusunu vakit ve zamanıyla yapmada tekâsül göstermiştir. Sonra tohumluğun Rusya'dan mübayaası meselesine gelince, bizim tahkikatımıza göre Rusya'dan alınan tohumluklar güzün ekilmeye yarar. Gerçi bir kısmının yumuşak olduğunu ve baharda da ekilebileceğini söylüyorlarsa da geçen sene ve daha evvelki senelerde cenâbilerden alınan tohumların kuvvei inbatîyesinin iyi olmadığı tecrübeten müsbottir ve bilhassa Mehmed Bey, bizzat suali yapan zat çiftçi olduğu için kendisi Rus buğdaylarını almıştır ve bu buğdaylar güzün, bilhassa kışın ekilmeyip de bahara doğru ekildiği takdirde ot haline geldiğini ve hayvanlara yedirdiğini kendisi söylüyor. Acaba İktisat Vekili bu buğdayları alırken numunesini getirtmiş ve tecrübe etmiş miydi? Rusya mıntakası soğuktur. Bizim mıntakamıza bu yarıyacak mıdır? Malûmuâliniz bu tohumlar muhtelif yerlere tevzi edilecektir. Halbuki bu mahallerin bir kısmı dağlıktır, bir kısmı ovalıktır. Onun için bu aldığımız buğday, Anadolu'nun her mıntakasına yaramaz kanaatindeyim. Binaenaleyh Vekil Beyin bu hususta bizi tenvir buyurmalarını rica ediyoruz. Sonra aynı zamanda buyuruldu ki bizim dâhildeki tohumlarımız bozulmuştur, Rusya'dan tohumluğun alınmasındaki sebep tohumluğu ıslahtır. Bizim mevsukan aldığımız malûmata nazaran yakın zamanlarda nümune olmak üzere Fransa'dan tohumluk getirtilmiştir ve nümune olarak getirilen buğdaylar, bizim dâhildeki buğdaylarımızın, meselâ Kângırı buğdayının üçüncü derecesine muadil görülmüştür ve binaenaleyh tabii tohumlarımızın bozukluğunu takdir ederiz. Fakat bâzı yerlerdeki tohumlarımız güzeldir. Bilhassa Kângırı'da ve daha bâzı yerlerdeki buğdaylar çok iyidir. Yalnız cenâbilerden gelen her şeyi de, iyi olarak kabul edecek değiliz. İktisat Vekili Beyefendinin bu babta bizi tenvir buyurmalarını rica ederim.

Bundan başka biz, bu kanunu kabul ederken, tohumluğun ıslahı maksadiyle kabul etmedik ve bilhassa zürrain eline tohumluk geçsin, tarlasını eksin, gelecek sene yiyeceğini çıkarsın aynı zamanda Hükümete de fazla âşar temin etsin diye bu kanunu kabul ettik. Binaenaleyh maksat haricinde hareket edilmiştir.

Sonra Rus buğdaylarının fiyatlarına gelelim: Rus buğdaylarının fiyatı - Buyurduklarına göre - sahillerimize meselâ Karadeniz sahillerine, Haydarpaşa, İzmir'e sekiz kuruşa mal oluyor. Fakat gümrükten bahs olunmuyor. Tabii bu gelecek olan tohumluklar, cenabi malıdır. Bundan gümrükte alınacaktır. Bunun kilosuna (3) kuruş (24) para da Gümrük Resmî zammedersek demek ki (11) kuruş (24) para eder. Sonra bunlar, sahile gümrükle beraber (11) kuruş (24) paraya mal oluyor. Halbuki sahilden dâhile kadar bunun masarifi nakliyesi de var. Meeselâ kendi dairei intihabiyemde İnebolu'dan Kastamonu'ya kadar bir kilosunu dört kuruştan aşağı naklettiremiyoruz. Bir okkası beş kuruşa naklediliyor. Binaenaleyh (11) kuruşa (4) kuruş daha zammedersek, tohumluğun beher kilosu (15 - 16) kuruşa geliyor. Şu halde bizim Kastamonu dairei ihtihabiyesine verilen (25) bin liradır ve bu para Rusya'dan tohum getirtmek için verilinceye kadar aynen verilseydi bendeniz o kanaattem ki bu para ile bu tohumluk vakit ve zamaniyle mülbayaa edilebilir ve o mntakada da tohumluk bulunabilirdi. Kastamonu'da bulunamazsa Kângırı'dan ve civarından alınabilirdi, vakit ve zamaniyle tohum toprağa atılırdı. Maksat da daha iyi istihsal edilirdi ve geçen sene bizim Kastamonu mntakası mültezimlerinin elinde buğday vardı. Aynı zamanda mültezimlerin Hükümete de boreu vardı. Fakat mültezimlerin elinde ve dâhilde de bir parça para az olduğu ve ordunun dahi ihtiyacı olduğu için para mukabilinde mültezimlerden maliye buğday tohumluk aldı ve bunu İnebolu tarikiyle sahil iskelelerinden İzmir Limanı vasıtasıyla orduya sevk etti. O vakit mültezimler, bu buğdayları sahilde, dokuz kuruşa mal ettiler. Malûmuâliniz bendeniz her halde o kanaattem ki para gösterilecek olursa istenildiği kadar memleketimizden her şey çıkabilecektir, ve paranın bu gün iş olarak ve derhal

tediye edileceğini söylediğiniz vakit dâhilden para ile tohumluk bulabiliriz. Bundan başka paranın dâhilde kalmasını bendeniz, ehemmiyetli telâkki ederim. Bir hesap yaptım. Meselâ Haydarpaşa ile Eskişehir arasındaki mesafe (313) kilometredir. Haydarpaşa'ya bir kilo buğday, Haydarpaşa'dan Eskişehir'e onbir kuruş (24) paraya mal oluyor. Şümendiferin beher kilo buğdaydan nakliye ücreti olarak alacağı (18) parayı daha zammedersek (12) kuruş (2) paraya mal oluyor. Her halde bunun maunesi, hammaliyesi, şusu, busu, (13) kuruşa mal olur, kanaatindeyim. Demek ki Eskişehir'e Rusya'dan gelecek olan buğdayın, bendeniz (13) kuruşa gelebileceğini kabul ediyorum. Son tevziat listesine bakılacak olursa en mühim tahsisat Eskişehir'e verilmiştir. Yani en çok, bilhassa hat üzerindeki Eskişehir'e (150) bin lira tahsis edilmiştir ki en mühim bir para oraya verilmiş demektir. Sonra oraya civar ve hat üzerindeki Kütahya'ya (50) bin lira verilmiştir. Keze Afyon Karahisarına (50) bin lira verilmiştir. Demek ki bu üç vilâyete verilen tahsisatın yekûnu (250) bin liradır. Bendeniz, yalnız Eskişehir'le mukayese yapacağım. Yine İktisat Vekili Beyefendi buyurmuşlardır ki Konya Vilâyeti (170) vagon kadar buğday verebilecektir.

Fiyatı hatırımda kalmadı. Yalnız Konya Mebusu muhteremi Beyefendiye sordum. Konya'da buğdayın fiyatı kaç kuruştur dedim. Evsati (12) kuruş, en alâsı (13) kuruştur dedi. Şimdi burada - ki buğdayın fiyatını (12) kuruş olarak kabul edersek Konya ile Eskişehri arasının (434) kilometre olduğuna nazaran, şimendüfer ücreti olarak kilosundan (23) para alındığına göre, bir kilo buğday Eskişehir'e, (12) kuruş (23) paraya mal olacaktır. Biz, bunu âzami olarak (13) kuruş kabul edelim. Binaenaleyh Rusya'dan gelecek olan buğdaya nazaran Eskişehir merkezine başbaşa geliyor. Binaenaleyh bendenize bu (150) bin lira ile Konya'dan bu buğday alınsaydı, bu para da dâhilde kalmış olurdu kanaatindeyim. Bu noktalarda bizi tenvir buyurmasını Vekil Beyefendiden rica ederim.

ESAT Ef. (Menteşe) — İtimadı mı, ade-miitimadı mı Halid Beyefendi?...

HALİD B. (Kastamonu) — Ona karışmam.

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Trabzon) — Efendim. Muhtacini zürraa tohumluk ve sair suretle muavenet edilmek maksadiyle Heyeti Celilenizin; biri bendenizin vekâlete gelmediğim zamanlarda 12 Teşrinievvel tarihinde kabul etmiş olduğu bir madde kanuniye ile, diğeri 10 Teşrinisani tarihli Kanun ile (2) milyon (900) bin liralık tahsisat verilmişti. Birinci kanun, bendenizden evvel Heyeti Celilenize sevk edilmiş ve Heyeti Celilenize kabul edilmişti. Ancak kanunun suveri tatbikiyesine ait tetkikatı, muhtacini zürraa kimler olduğu cihetine aidolan tahkikatı ve sairesi, hepsi bendenizin zamanında cereyan etti. Bu kanunun suveri tatbikiyesini gösteren talimatname de bendeniz tarafından yapılmıştır. Evvelce de sual takririne cevap verirken, bu hususta Heyeti Celilenize arzı malûmat ederken, bu paranın, (800) bin lirasının tohumluk ve (900) bin lirasının da alât ve edevat ve hayvanat bedeli olması hasebiyle şu arz ettiğim miktarının, teşkil edilen Tevzi komisyonları vasıtasıyla tamamen tevzi edildiğini söylemiştim. Bunu Heyeti Celilenize temin ederim. Ve netice hesabı da peyderpey toplamaktayım. Aynı maksatla, kâfi derecede görmediğimiz bu muaveneti daha vâsi bir şekilde yapabilmek maksadiyle ikinci kanunla alınan (2) milyon liradan (600) bin lirası tohumluk tevziatına ve (400) bin lirası da hayvanat ve alât ve edevatı ziraiye bedeli üzere Heyeti Celilenize kabul buyurulmuştur. Bu kanun da evvelki gibi Ziraat Bankasının Hazinei maliyedeki alacaklarına mahsuben alınmak üzere Heyeti Celilenize sevk edilmiş ve Muvazenei Maliye Encümeni de bu sene Maliye bütçesinde İstanbul avansları namı ile mevcudolan fasla bu parayı koymuştur. Heyeti Vekileden gelen kanun «Ziraat Bankasının Hazinei maliyedeki alacaklarına mahsuben..» şeklinde idi. Muvazenei Maliye Encümeninde esnayı müzakerede bu para İstanbul avansları faslına kondu ve bundan da Heyeti Celilenizin netice itibariyle malûmu olan bir ihtivat zahir etti. Maliyeden Maliye Vekili muhteremi refikî sabıkımız Hasan Fehmi Beyefendiden

12 Kânunuevvelde re'sulmal olarak gözüken (538) bin lirayı aldık ve diğeri bakıyei tahsisatın da ne suretle temin edileceği melhuz olduğu için, bir taraftan Ziraat Bankası ile Hazine arasındaki zimmet matlûp mesailinin halli için kontrol teşkil etmek üzere, bir lâyihai kanuniye daha sevk etmiştik. Bu kanun on gün evvel Heyeti Celilenize takdim edilmiş ve bugün müstacelen müzakere edilmek üzere Heyeti Celilenize ruznameye alınmış olan madde kanuniyedir. Heyeti Vekilece düşünülen şey, bu ikinci kanun ile yapılan muavenetin behemehal tohumluk mubayaa edilerek zürraa aynen tevzi edilmesi şeklinde olduğu için dâhilden tohum mubayaa etmek ve paramızın dâhilde kalmasını temin etmek maksadiyle bize tohum tedarik etmesi mümkün olan ve bu seneki istihsalâtı vaziyeti itibariyle tohumluk verebilecek vaziyette bulunan livalarımızla muhabere ettik. Birçoklarından aldığımız netayiç menfi çıktı. Yalnız Konya vilâyeti bize fiyatı 13 kuruşla 14 kuruş arasında olmak üzere muhtelif evsafıta (170) vagon buğday temin etmişti.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Kilo hesabıyla mi, okka hesabıyla mi?

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Devamla) — Kilosu efendim, kilosu... Konya vilâyeti Ulukışla'dan Kadınhan'a kadar olan istasyonlar üzerinde teslim edilmek üzere kısmı âzamı sert, kısmı cüzisi yumuşak buğday olmak üzere fiyatı 13 - 14 kuruş olmak şartıyla teklifat yaptı ve bu teklif üzerine ciddi olarak tohumluğun fiyatını tenkis ettirmek için muhabere temadi etmişti. Zahirenin tenkisi fiyatına imkân olmadığı valinin son telgrafı ile anlaşıldı. Biz, bunu gali gördük. Bahusus biz, bu zahireyi nakledip daha birtakım masarifi nakliye de yapıp daha başka mıntakalarda tevziat yapacağımız için, masarifi nakliyenin de inzimamı halinde, zürraa pek pahalıya tohumluk tevzi edeceğimizi gördüğümüz için bu zahireyi almak kararını vermedik. Aynı zamanda görülen lüzum üzerine haricîten de tohumluk mubayaa imkânı derpiş edilmiş ve Rusya'nın ticareti hariciye memurları ile müzakerata girilmiş ve tahminen dörtüzbün liralık (5) bin ton miktarında yazlık ve kışlık zerriyata salih envandan olmak üzere, halis ve temiz olmak üzere bir zahire mubayaa muamelesine girdik ve bu hususta mektup teati ettik ve zahireyi almakta ez-

hercihet muhassenat gördük ve bu şekil üzerine yürüdük, vapur tedarik etmek için, çok zaman uğraştık. Nihayet vapur bulduk. Tonunu dört-yüz kuruşa nakledecekler. Bu bapta bir mukavele yaptık. Buradaki fen memurlarımızdan iki kişiyi, yani Ziraat Müdiriyeti Umumiyesi Fen Müjviri Cevdet Beyi memur ederek diğer arkadaş'yle birlikte vapurla Rusya'ya gönderdik. Aldığımız (538) bin liradan mühim bir kısmı bu zahire bedelinin tediyesine, masarifi nakliyesine ve masarifi sevkiyesine karşılık olmak üzere tevziat bedelindeki miktarları sual takriri üzerine Heyeti Celilenize arz etmiştim. Diğer ihtiyacı olan mühim livalara da, tevziat cetveline dâhil olduğu veçhile (1 100 000) liralık tevziat yaptığımız halde, para tevzi edemedik. Bu (400 000) liralık tohumu, bittabi her livaya tevzi edecek değiliz. Masarifi nakliyesiyle mahallî fiyata nazaran ucuz bir fiyatla malolabilecek livalara tevzi etmek üzere bu parayı ayırdık. Kanunun bugün müzakeresini ikmal edip kabul buyurulduğu takdirde; tevziat cetveli mucibince - ki, bunu merkez tevziat komisyonu tertibetmişti - alacağımız parayı, tohumluğu mahallî tevzi komisyonlarınca mahallerinden alınıp tevzi edilmek üzere nakden göndereceğiz. Yani (400) bin liradan madasını ayniyat şeklinde değil ayniyatı mahallerince tesbit edilecek fiyatlarla temin edilmek şartıyla nakden gönderilmek mukarerdî.

SÜLEYMAN SİRRI B. (Bozok) — Derhal kanunu çıkaralım.

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Devamla) — Kanun ruznamededir; bendeniz bu kanunun bugün intaç buyurulmasını istirham ediyorum. Bu hususta biran evvel bu tohumluğu tedarik ve tevzi ile istihsalâtımızın ve zeriyaatımızın o nisbette tevzi edilmesi Hükümetimizce müstelzem idi. Bilhassa İktisat Vekâleti bunu bir vazifeyi mühimme ve müstacele bildi. Elimizden gelen teşebbüsâtı bu sene için yaptık. Fakat ahvalin ve şeraiti iktisadiyenin müşkülâtı karşısında elyevm bu gayemizin hâsıl olmadığına bendeniz de Heyeti Celilenizle beraber müteessifim ve müteessirim. Fakat kısmen yine bu zaman zarfında arz ettiğim esbaptan dolayı, geçen defa da arz ettim. Bizim için ehemmiyeti mahsusayı haiz yazlık zeriyaatını takviye etmek suretiyle mümkün mertebe zeriyaatımızı tezyidetmek ve bilhassa ihtiyacı kesif olan mahallere ve mahalli istihsalât olan is-

tanbul'a mümkün mertebe gelecek sene ithiyacatın mühim miktarını dâhilden sevk etmek lüzumunu istihzar etmek ve har'ce giden paramızın senevi onbeş milyon liradan aşağıya vâsıl olmıyan miktarını mümkün mertebe haddi asgariye indirerek İstanbul'a dâhilden erzak yetiştirmek gayesini takibetmek suretiyle zeriyaatı ona göre icabeden mahallerde teksif etmek ve tezyidetmeye çalışmak esası üzerinde yürüyoruz. Muvaffakiyet Allah'tandır. (Amîn sadâları) Bu hususta arzu edildiği neticenin elde edilemediği bir hakikat olarak ilân etmek mecburiyetindeyim. Fakat bunun için ne kusur edilmiş ve ne de ihmal yapılmış değildir. Elimizden geldiği kadar çalışmışızdır. Ahvalin ademimüsaadesi karşısında bu taahur vukua gelmiştir.

ARİF B. (Eskişehir) — Hangi ahval?

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Devamla) — Ahvali ziraiye ve havaiyenin ve tohumluk tedariki hususunda duçar olunan müşkülâtın neticesidir. Rusya'dan gelecek olan tohumluğun behemchal kısmı azamının yazlık zeriyaatına salih ve yumuşak olarak tedarik edilmesi memurine verilen talimat iktizasındandır. Ümidediyoruz ki, bu zahire az zaman zarfında gelecek ve sühuletle ve fiyatı yüksek bir dereceye balığ olmaksızın taksim edileceği mümkün olan mahallere tevzi edilecektir. Ve bundan da ehemmiyetli faide hâsıl olacağına kaaniiz. Heyeti Fenniye'nin bu husustaki noktai nazarı Rusya'nın bizim iklime mümasil ikliminden müşahebeti haiz olan ikliminden celbedilecek evvelâ zahirenin tohumluk olarak istimalinden zarar değil bilâkis faide hâsıl olacağı merkezindedir. Ve bunun birçok tecrübeleri vardır. Halit Beyefendi izah buyurdıkları noktai nazır hakkında bu cihetten de malûmat sordular. Nitekim Adana ve havalisi için en iyi tohumluk olmak üzere Kıbrıs istihsalâtından kırmızı buğdayın olduğu tahakkuk etmiştir ve bunu gümrüksüz olarak getirip tevzi için Adana'da teşebbüsler vardır. Yayla iklimi olmak üzere Konya buğdayının âlviyei selâsede ve bilhassa Artvin'de fevkalâde işe yaradığı bitteerübe sabit olmuştur. Hariceten bâzı mahallerin bilhassa Bulgaristan'ın bâzı mintakalarının tohumlarının bizim bâzı mintakalarımızdaki mevcut tohumlara faik olduğu ve iyi netice verdiği fennen bugün sabittir. Bunun içindir ki, tohumluğu bugün sureti umumiyede ıslah etmek için vekâ-

let, bir lâyiha kanuniye tanzim etmiştir. Ziraat Bankası vasıtasıyla hariçten celbedilecek olan tohumların behemahal Gümrük Resminden muaf olarak memlekete girmesi ve zürraa mümkün mertebe ucuz fiyatla tevziinin temin edilmesi esası üzerinde yürümüştür. Maliye Vekâleti bu lâyihaın Gümrük Resminden muafiyetini istilzam etmesi itibariyle bir defa da kendisince tetkik edilmek üzere verilmesini talebetmiştir ve kendisine vermişizdir. Bu lâyihaı da Heyeti Celilenize süratle sevk edeceğim. Tohumluğun ıslahı için mühim bir programımız vardır. Tohumluğun ıslahı; bendenize bu memleketin atisi için en âcil ve en ehemmiyetli ve en lüzumlu bir garedir. Bunu biran evvel halletmek mecburiyetindeyiz. Kezalik Adana'nın patates tohumları bu vaziyettedir. Fransa'dan, Marsilya'dan, İtalya'dan ve saireden evsafi lâzimeyi haiz tohumluk celbedilmesi lüzumu fennen tebeyyün etmiştir. Bunun biran evvel intacedilmesi lâzımdır ve bunun üzerinde yürümekteyiz. Maliye Vekâletinden istirhamım biran evvel bu lâyihaı kanuniye hakkındaki noktai nazarı beyan ve bize verip intacettirmesidir.

Halit Beyefendi, Rus buğdaylarının celbinde gümrük meselesinin nazarı itibara alınmadığını söylediler. Bendeniz masarifi nakliyesiyle sahillerimize sekiz kuruşa kadar malolacağını söyledim. Bittabi bunun üzerine üç buçuk kuruş Gümrük Resmi ilâvesi kanunidir. İnşallah o tohumluk kanununu da yetiştireceğim. İnşallah bunun dahi gümrüksüz olarak memlekete girmesi mümkündür ve her halde gümrüksüz girmesi faideli olacaktır. Çünkü zürraa kilosu üç buçuk kuruş noksanına tohum tevzi etmek için her halde faidelidir. Zaten bu paradan gayemiz ne bankaya menfaat, ne de bir müesseseye menfaat ve temettü temini değildir. Faizsiz olarak mal olduğu fiyatla ve taksitle bunu tevzi etmektedir. Binaenaleyh bunun Gümrük Resminden muafiyetini de Heyeti Celilenizden istiyorum ve istiyeceğim. Dâhile nakliyle masarifi nakliyenin inzimamiyle, Eskişehir ve daha uzak mesafelerde mahallinde tedarik edileceklerle tefavüt hâsil olacağını beyan ettiler, bu doğrudur. Fakat bendeniz arz ettim ki, bu 400 bin liradan ibaret olan ve memaliki cenebiyeden gelecek olan tohumu ancak dâhildeki tohumlarımızın aynı fiyatla idare edemeyecek mıntakalara tevzi edeceğiz. (Müzakere kâfi sesleri) Yoksa bunları daha

ucuz olan mahallere sevk meselesi vârit değildir. Kastamonu mıntakasının ihtiyacı vekâletçe Tevzi Komisyonuna gelen muhaberatla malûmlur. Evvelce Halit Beyefendi diğer refiki muhteremiyle birlikte vekâlete geldikleri zaman Kastamonu vilâyetinin muhtacı muavenet kazalarından ikisi daha vardır dediler. Cide ve İncobolu'nun bâzi mahallerinin muhtacı muavenet olduklarını izah etmişlerdi. Buraların zerriyatı mısır olmak itibariyle zaten yazlıktır.

HALİT B. (Kastamonu) — Hepsi değildir.

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Devamla) — Hepsi değil evet, mühim bir kısmı Kastamonu'nun diğer kazalarında da doludan hasarzedelen köyler vardır. Bunlar için de tevziat cetvelinde para ayırmışızdır ve bu paraları Rusya'dan buraya zahire getirmek değil, aynen paraları mahallerine vermek suretiyle mültezimlerin yedinde mevcudolan zahireden mi, yoksa mahallerinde mevcudolan zahireden mi? Her ne suretle olursa olsun mahalli tevziat komisyonları vasıtasıyla tedarik ettirilmesi mukarrerdir. Paranın dâhilde kalması bizim de öteden beri takibettiğimiz bir gayedir ve mümkün olsa bu tohumluk parasından on parayı dışarı vermeyi arzu ettik ve belki taahhurumuzun esbâbından birisi de bu olmuştur. Eskişehir, Kütahya, Afyon gibi ve diğer buna mümasil livalara nisbeten daha ziyade muavenet edilmesi ve bunlara daha fazla para ayrılması esbabı arzu ettiğim gibi ikidir. Birisi; bu livaların geçen seneki ahvali ziraiyeden ve tahripten diğer vilâyetlere karşı daha ziyade ihtiyacı olması ve muhtacı muavenet olan livalardan daha fena bir vaziyette bulunması, saniyen; buraların istihzaratı ziraiyesinin diğer livalardan daha vâsi mikyastan bulunması ve buralarda husule gelecek zeriyyat ile elde edilen istihsalâtı, istihlâk mevkilerini daha fazla beslemek imkânının mevcud olması - İstanbul'u kastediyorum - bilhassa İstanbul ihtiyacını suhuletle kaabili temin ve tatmin edecek livalardan bulunması itibariyle buralarda istihsalâtı tezyid etmek ve ziraati tevsi etmek cihetini esaslı olarak kabul ettik ve bundan dolayı buralara daha vâsi mikyasta tevziatta bulduk. Elimizde şu halde (1 100 000) liradan (500) bin lira daha kabili tevzi tahsisatımız kalmaktadır ki, bunu da yazlık zeriyyatına ve zeriyyatı ancak yazın yapılabilecek olan bârid liva-

larımızdan muhtacolan yerlere tevzi etmek suretiyle ayrıca bir cetvel tertibetmekteyiz. Binaenaleyh tohumluk meselesi hakkında mâruzatım bundan ibarettir. Esasen sual takriri üzerine verilmiş istizahdır. İstizah olmak itibariyle Heyeti Celilenizden, itimat talebediyorum ve mazharı itimatınız olursam bu esas dairesinde yani tohumluğun mümkün mertebe süratle ve imkân dairesinde zürram eline geçmesi mukarrer olduğunu arz eder ve itimatınızı talebedirim. (Kâfi sesleri)

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Beyefendi. Bolu livasında Gerede'de ve merkez kazasında (58) karyeyi dolu vurmuştur. Hiçbir dirhem hasılat bile alınmamıştır. Bunlar hakkında ne düşünüyorsunuz?

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Devamla) — Onlara da vereceğiz efendim.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Teşekkür ederim.

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Devamla) — Bize ihtiyacı hakkında malûmat gelmiş de kendisine bu tahsisattan para ayırmadığımız yer yoktur. Her yere ihtiyacı nisbetinde ve nisbeti muayyene dairesinde ayırmışızdır.

SADIK B. (Karahisarı Sahib) — Her yerden ihtiyacı sordunuz değil mi?

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Trabzon) — Her yerden sorduk efendim. Yani muhaberemiz iki üç aydan beri devam ediyor.

ARIF B. (Eskişehir) — Efendim ilki evvelâ tevzi edilen sekizyüz bin lira da Ziraat Bankası memurları birçok müşkilât çıkarmışlar ve bunun hakkında da birçok şikâyetnameler aldık. Acaba bu ikinci taksimatta aynı müşkilâta mâruz kalınacak mıdır?

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Trabzon) — Müsaade buyurursanız bir noktayı arz edeyim. Buyurduğunuz müşkilât, kefaleti müteselsile meselesinden çıkmıştır. Ziraat Bankası; bu kefaleti müteselsile meselesinden dolayı dışarı müşkilât olmuştu. Uğraştık ve onu hallettik. İki üç kişi bir araya gelince nizamnamenin sarahatine uydurarak iki üç kişinin birden kefaleti suretiyle tevziyatı yaptık. Şimdiki teklif, bir fasıldan diğer fasla Maliye Vekâleti bütçesine nakil şeklindedir. Bir münakale şeklindedir. Zaten bu defa Ziraat Bankası yapmayacaktır. Senedatı Hazinei Maliye namına alınmak suretiyle yapılacağı için kefaleti müteselsile

meselesi esasen mevzuubahis değildir ve tevzi-de daha ziyade suhulete mazhar olacaklardır.

RÜŞDÜ Pş. (Erzurum) — Çift hayvanatı için düşündüğünüz var mı?

HASAN B. (Devamla) — Çift hayvanatı için bu 400 bin liradan kısmı âzamını alıkoyduk. Bilhassa elviyei selâse ile muhaberemiz var ve oralarda çift elverişli hayvanlar var, nisbeten fiyatlar da ucuz. Ehemmiyetli miktarda oradan hayvan cellederek muhtacolan mıntakalara muavenette bulunmak istiyoruz. Düşündüğümüz budur.

MUSTAFA B. (Çorum) — Rica ederim hayvanat bundan sonra hastalıklı gelmesin. Onlar dezenfekte edilsin de öyle gelsin.

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Devamla) — Başında baytarı olacaktır. Gelecek miktarlar da her türlü hastalıktan âzada ve sâlim olarak, yani enjeksiyonu yapılarak getirilecektir.

İSMAİL KEMAL B. (Çorum) — Gerek hayvanat, gerek tohum tevziyatı nerelere yapılacaktır?

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Devamla) — Muhtahecolan yerlere.

İSMAİL KEMAL B. (Çorum) — Yani bir listesi var mıdır?

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Devamla) — Vardır. Geçen defa okudum.

İSMAİL KEMAL B. (Çorum) — İlkbahar zeriyyatını telâfi edecek misiniz? Yani ilkbahar zeriyyatını tahtı temine alacağımızı vadediyor musunuz?

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Devamla) — — Arz ettim ki efendim; mümkün mertebe bu sene her seneden ziyade yazlık zeriyyatını tezyidetmek mecburiyetindeyiz.

İSMAİL KEMAL B. (Çorum) — Bunu böyle vadediyor musunuz?

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Devamla) — — Bu bizim programımızdır.

YUSUF B. (Denizli) — Çok rica ederim. Denizli'ye biraz çift hayvanat veriniz.

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Devamla) — Efendim. Vebayı bakariden dolayı en ziyade çift hayvanatı ihtiyacı hangi vilâyetlerde mütezayittir? Bunlar hakkında vekâleti âcizide malûmat vardır. Tedarik edeceğimiz hayvanı ve hattâ mahallinde tedarik edilmek üzere hepsinin hayvanını biz kendimiz veririz iddiasında

değiliz. Para yollhacağız, kendileri de tedarik ederler.

YUSUF B. (Denizli) — Çok rica ederim süratle verilsin, zaman geçmesin.

REİS — Efendim verilen üç takriri arz ediyorum.

Riyaseti Celileye

İzahat kâfidir. Ruznamei müzakerata geçilmesini teklif eyleriz.

Diyarbakir Mebusu
Feyzi

Ordu Mebusu
Faik

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Ruznameye geçilmesini teklif ederim.

Zonguldak
Halil

Riyaseti Celileye

İktisat Vekili Hasan Beyefendinin verdikleri izahat kâfidir. Ruznamei müzakerata geçilmesini teklif eylerim.

Yozgad
Süleyman Sırrı

REİS — Efendim müzakere kâfi görülerek ruznameye geçilmesi teklif olunuyor. Başka bir takrir olmadığından ruznameye geçeceğiz. Ümid ederim ki, Vekil Bey de itimat meselesini mevzuubahsetmezler. Ruznameye geçiyoruz.

5. — SUALLER

1. — *Antalya Mebusu Rasih Efendi ile Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin Çorum Müftüsünün kargaların itlâf edilmesi hakkındaki fetvasına dair Şeriye Vekâletinden soru takriri (6/67)*

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Usul hakkında, müsaade buyurun, Rasih Efendi yoktur efendim.

Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Dünkü (Yeni Günde) de (karga fetvası) unvanı altında şu fıkrayı okudum:

Çorum vilâyeti dâhilinde ziraata muzır kargaların itlâfına müteallik tedabirin tatbiki temenniyatını müş'ir ziraat memurluğundan mu-tasarıflığa verilen müzakere üzerine mahallî meclisi umumî vilâyetince ittihaz edilen karar suretini berveği âti neşrediyoruz:

«Kargaların itlâfı hususunun tamim edilemeyeceği müftülükten alınan fetvada münderiç bulunması ve bu bahane ile herkesin şehir dâhilinde silâh atması gibi mahzuru inzıbatı vâridolması hesabıyla meclisi umumîi lîvaca bu bapdaki talep ve teklifin terveciledilememiş ol-

duğu beyan olunur.» Soruyorum: Şer'îye Vekâletince bu bapta ne deniliyor? Şifahen cevap verilmesini teklif ederim.

Zonguldak
Tunalı Hilmi

REİS — Efendim sahibi takrir şimdilik hazır olması icabeden Tunalı Hilmi Bey yoktur. Şer'îye Vekili buradadır. Şu halde takrir geri alınmıştır. Ruznamemize devam ediyoruz. (İçtimai âtiye tehir edilir sesleri) Efendim. Nizamname sarîh; diyor ki, takririn okunduğu zamanda Hükümetin mesul olan vekili hazır bulunduğu halde sahibi takrir hazır bulunmadığı takdirde geri alınmış addolunur.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisar Şarki) — Efendim o kayıt tadil olundu. Yeni madde mu-cibince bir defaya mahsus olmak üzere içtimai âtiye talik olunur.

SÜLEYMAN SIRRI (B. (Bozok) — Reis Beyefendi soru takrirleri yalnız bir mebus tarafından imza edilir. Baştaki imza ise Rasih Efendinin, Rasih Efendide burada yoktur. Olmadığı için soru sâkittir. Diğerini bunu tekabül edemez.

6. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD

1. — *Malye bütçesinde açılmış olan (Ziraat Bankasının İstanbul avansına tediyat) faslına iki milyon lira tahsisat vaz'ına dair (1/402) nu-*

maralı kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası.

REİS — Efendim şimdi Maliye bütçesinde açılmış olan (Ziraat Bankasının İstanbul avansına tediyat) faslına iki milyon lira tahsisat vaz'ına dair olan kanun lâyhasının müstacelen ve tercihan müzakeresi Heyeti Celilenizece tahtı karara alınmıştır. Şimdi o maddenin müzakeresine geçiycez.

T. B. M. M. Riyaseti Celi'esine

25 . 12 . 1339

Maliye bütçesinde açılmış olan (Ziraat Bankasının İstanbul avansına tediyat) faslına iki milyon lira tahsisat vaz'ına mütedair Kanuna müzeyyel olarak Maliye Vekâletince tanzim kılınan lâyihai kanuniye-esebabı mucibesıyla birlikte leffen tadkim kılınmıştır. İktisabı kanuniyet eylemesi esbabının istikmal buyurulmasını istirham eylerim efendim.

Başvekil
İsmet

Heyeti Vekilenin esbabı mucibe lâyihası

Muhtacîni zürraa tohumluk zahire ile çift hayvanatı ve alâtı ziraiye tevzi edilmek üzere maliye bütçesinde açılmış olan (Ziraat Bankasının İstanbul avansına tediyat) faslına ahiren neçrolunan 10 Teşrinisani 1339 tarihli Kanun mucibince iki milyon liralık tahsisat vaz'edilmişse de İstanbul Hükümetinin Ziraat Bankasından aldığı avansın miktarı:

1 480 000 liradan ibaret olup bundan,
41 133 lirası Hükümeti mezkûre tara-

fından bankaya tesviye edilerek mütebaki,

1 433 863 liradan
900 000 lirası 18 Eylül 1339 tarihli Ka-

nunla alınan tahsisattan tediyat olunup bankanın bakıyei matlubu

538 863 liradan ibaret bulunmuştur.

Binaenaleyh, ahiren alınan iki milyon liralık tahsisattan bankanın mevzuubahis bakıyei matlubunun tenzilinden sonra kalan 1 461 137 liranın İstanbul avans karşılığı olarak bankaya tediyesine imkân kalmamakta olduğundan tahsisatı mezkûrenin mavuzialehine keyfiyeti sarfının temini ve mezkûr 10 Teşrinisani 1339 tarihli Kanun ahkâmının tamamii tatbik ve imali için salıfüz-zikir tahsisat bakıyesinin seneci haliye maliye bütçesinde (Zürraa tavizan

verilecek tohumluk bedeli) namiyle yeniden açılacak faslı mahsusa nakledilerek zürradan alınacak deyn senedatı Hazinei maliye namına tanzim olunmak üzere tohumluk zehairin İktisat Vekâletince tâyin ve takdir olunacak tertip dairesinde tevzii münasip görülmüştür. Ona göre tanzim kılınan madde kanuniye lâyihası leffen takdim kılınmıştır.

Maliye Bütçesinde açılmış olan Ziraat Bankasının İstanbul avansına tediyat faslına iki milyon lira tahsisat vaz'ına dair olan 10 Teşrinisani 1339 tarihli kanun suretidir.

Madde 1. — 10 Teşrinisani 1339 tarihli 270 numaralı Kanun mucibince maliye (bütçesinin Ziraat Bankasının İstanbul avansına tediyat) faslına ilâve olunan iki milyon liralık tahsisattan Ziraat Bankasının salıfüz-zikir aavnstan bakıyei matlubu olan 538 863 liranın mahsubundan sonra kalan 1 461 137 liranın 1339 senesi maliye bütçesinde zürraa tavizan verilecek tohumluk bedeli namiyle açılacak fasla naklen sarfına Maliye Vekili mezundur.

Madde 2. — Tohumluk zehairin sureti tevzii İktisat Vekâletince tâyin ve takdir olunmakla beraber zürradan alınacak deyn senedatı Hazinei maliye namına tanzim olunacaktır.

Madde 3. — İşbu Kanun tarihi neşrinden itibaren meriyülceradır.

Madde 4. — İşbu Kanunun icrayı ahkâmına Maliye ve İktisat Vekilleri mezundur.

Başvekil	Şer'iye Vekili
İsmet	Mustafa Fevzi
Müdafaai Milliye Vekili	Adliye Vekili
—	Sayid
Dahiliye Vekili	Hariye Vekili
Ferid	İsmet
Maliye Vekili	Maarif Vekâleti Vekili
Hasan Fehmi	Mustafa Necati
Nafia Vekili	İktisat Vekili
—	Hasan Hüsnü
Sıhhiye ve Muaveneti	Erkân Harbiyei
İçtimaiye Vekili	Umumiye Vekili
Dr. Refik	İsmet
Mübadele, İmar ve İskân Vekili	Mustafa Necati

Riyaseti Celileye

Maliye bütçesinde açılmış olan «Ziraat Bankasının İstanbul avansına tediyat» faslına iki milyon lira tahsisat vaz'ına dair bulunan lâ-yihai kanuniye encümenimizce tetkik ve müzakere edildi. Birinci madde «Ziraat Bankasına tavizan» namıyla yeniden açılacak faslı mahsusa nakli şeklinde ikinci madde zürradan alınacak deyn senedatının hazinesi maliye namına tanzim edilmeyip Ziraat Bankası namına tanzimi suretiyle tadilen kabul olarak müstacelen müzakere ve tasdik buyurulmak üzere Heyeti Celileye takdim kılındı.

2 Kânunusani 1340

Muvazeni Maliye	Mazbata Muharriri
Encümeni Reisi	Gazianteb
Saruhan	Ali Cenani
Reşat	Âza
Kâtip	Mersin
Konya	Niyazi
Fuad	Âza
Âza	Kırşehir
İsparta	Yahya Galip
Mükerrerem	Âza
Âza	İzmir
Sivas	Mehmed Şükrü
Rhmi	
	Âza
	Karesi
	Ali Süruri

Madde 1. — 10 Teşrinisani 1339 tarihli ve 370 numaralı Kanun mucibince maliye bütçesinin «Ziraat Bankasının İstanbul avansına tediyat» faslına ilâve olunan iki milyon liralık tahsistattan Ziraat Bankasının salifüzzikir avanstan bakiyesi matlubu olan 538 863 liranın mahsubundan sonra kalan 1 461 137 liranın 1339 senesi maliye bütçesinde (Ziraat Bankasına tavizat) namı ile yeniden açılacak faslı mahsusa naklen sarfına Maliye Vekili mezundur.

Madde 2. — Tohumluk zahairin sureti tevzii 17 Eylül 1339 tarihli Kanun mucibince ifa ve takdir olunmakla beraber zürradan alınacak deyn senedatı Ziraat Bankası namına tanzim olunacaktır.

Madde 3. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyülicradır.

Madde 4. — İşbu kanunun icrayı ahkâmına Maliye ve İktisat vekilleri memurdur.

REİS — Efendim. Kanunun heyeti umumiyesi hakkında söz istiyen var mı? (Hayır sesleri) O halde maddelere geçilmesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reyinize vaz'ediyorum. Maddelere geçilmesini kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Maddelere geçilmiştir.

Maliye bütçesinde açılmış olan Ziraat Bankasının İstanbul avansına tediyat faslına iki milyon lira tahsisat vaz'ına dair kanuna müzceyyel Kanun

Madde 1. — 10 Teşrinisani 1339 tarihli ve 370 numaralı Kanun mucibince maliye bütçesinin «Ziraat Bankasının İstanbul avansına tediyat» faslına ilâve olunan iki milyon liralık tahsistattan Ziraat Bankasının salifüzzikir avanstan bakiyei matlubu olan 538 863 liranın mahsubundan sonra kalan 1 461 138 liranın 1339 senesi maliye bütçesinde (Ziraat Bankasına tavizat) namı ile yeniden açılacak faslı mahsusa naklen sarfına Maliye Vekili mezundur.

REİS — Efendim birinci madde hakkında söz istiyen var mı?

ZEKİ B. (Gümüşane) — Maliye Vekili izahat versin.

VEHİ B. (Karesi) — Efendim müsaade buyurursanız bir iki şey arz edeceğim. Efendim. (538) bin lirayı Ziraat Bankasının alacağı anlaşılıyor. Bakiyesi de maliye bütçesine geçecek. Bizim bildiğimiz Ziraat Bankasının milyonlarca alacağı vardır. Nasıl olmuş da bu, bunu vermeye tenezzül etmiş? Buna dair izahat verilsin.

MALİYE VEKİLİ HASAN FEHMİ B. (Gümüşane) — Efendim. Müsaade buyurulursa şahsım namına izahat vereyim.

REİS — Buyurunuz.

HASAN FEHMİ B. (Gümüşane) — Efendim iki liralık tohumluk tahsisatının taahhuratına sebebolan ve ahiren o kanunun tadilini icabeden mesele, Tahsisat Kanununda İstanbul avanslarına tediyat fıkrasının aynen mevcudiyeti sebebiyet vermiştir. Ziraat Bankasının maliyeden birkaç nevi matlubu ve hesabı mevcut idi. Bunun en yakını 1336 senesinde Ankara'da Hükümeti Milliye'nin ilk teessüsü zamanına Hakkı Beyin Maliye Vekâleti zamanında Anadolu san-

dıklarından alınan bir 1 400 000 lira ki, Celâl Beyin İktisat Vekâleti zamanında Maliye ile mukaveleye raptedilmiş, faize raptedilmiş bir para idi.

İkinci avans ki, ondan daha eski, 16 Mart 1336 tarihinden sonra Ferid Paşa Heyetinin İstanbul Ziraat Bankasından iki kanunu muvakkat ile ve bir mukaveleye istinaden aldığı bu bir milyon dört yüz bin liradır. Avans muamelesi bu iki kalemden ibaret. Anadolu'dan alınan bir milyon dört yüz bin lirayı ma'faiz kısmen 1338 senesi nihayetinde yani Millî Ordu İzmir'i istihlâs ettikten sonra masarifi harbiye biraz tahaffüf edince, kısmen o vakit 1339 senesi iptidasında da kısmen bu bir milyon dört yüz bin lira ma'faiz tedive edilmiş, o avans hesabı kapanmış, ikinci avans - ki İstanbul'un aldığı - 16 Marttan sonra olduğu için Meclisi Âlinin kabul ettiği kanun ve karar mucibince gayrimeşru muamelâtın mâdüt idi. Fakat o muamelenin mahiyeti asliyesinden bahsetmiyerek Ziraat Bankasına resülmal olarak tediyesi lüzumu bundan evvel kabul edilen 900 bin liralık bir tohumluk tavziatı ile 900 bin lirası tedive edilmiş bulunuyor. O avanstan mütebaki beş yüz otuz bin lira bir para kalıyordu. İkinci kanunun İstanbul avanslarına tediyat namı ile çıkması bu beş yüz otuz küsur bin liradan gayrisinin tediyesini maddeten imkânsız bir hale getiriyor. Meclisi Âlice iki milyon liralık tahsisatın kabul edildiğini mütaakıp bir ita emri kesildi, Divanı Muhasebata gitti. Divanı Muhasebat avans mukavelenamelerini istedi, avans mukavelenameleri Divanı Muhasebata gönderildi. Divanı Muhasebat Anadolu'daki avanslar tamamen kapanmış, İstanbul avansının 900 bin lirası verilmiş, 500 bin lirası kalmış olduğundan o kadarını vize etti ve üst tarafı iade edilmedikçe ve bu hususta kanun mevcudolmadıkça tedive imkânı bulunamadı. Onun için ikinci tadilât Meclisi Âlinize sevk edildi. Ziraat Bankasının Maliyeden matlubu olarak 1336, 1337 senelerinde hissei menafiden temin edilmemiş kısmı vardı ki, bu meyanda idarei hususiyelerin hissei maarif de dâhil olmak üzere 1336, 1337 seneleri matlubatından pek az miktarı tedive edilmiş, mütebaki maliyenin zimmetinde kalmıştı. Bunlar da yine kısmen 1338 senesi nihayetinde ve kısmen 1339 senesi zarfında idarei hususiyeler hesabına zaten sandıkkârlığını Ziraat Bankaları yaptığı

için bu hesabın da muamelesi alınmış bir raddeye gelmişti. Ziraat Bankasının maliyede matlubu görünüyordu. O da 1324 senesinden evvel muhtelif tarihlerde Ziraat Bankasından maliyenin istikraz ettiği bir muamele maliyedir. Bunun, bütçelerde mevcut kanunlarımızdaki unvanı resmisi avans değil istikrazdır. Ve 1324 senesi nihayetine kadar olan Ziraat Bankasının bu matlubu; Duyunu gayrimuntazama Kanunu ile beraber tediyesi gayrimuayyen bir zaman için tecil edilmiş. Ahiren çıkan iki milyon liralık tahsisat Kanunu Duyunu gayrimuntazama Kanununu tadil etmiyor. 1324 senesinden evvelki bankanın matlubatına da tekabül etmiyor. Bunun bu matlubata tekabül etmesi lâzımgelir mi, gelmez mi? tabii bu, ayrı bir meseledir. Eğer duyumu gayrimuntazamaya bununla avdet etmek lâzımgelse bugünkü mükellefin üzerine (23) milyon liralık bir borç tahmil etmek icabedecek, fakat başkasının duyumu gayrimuntazamaya dâhil olan bu matlubu için Harbi Umumide Ticaret ve Ziraat nezareti bütçesine konulmuş olan taviz tohumluk bedelleri ile alât ve edevat varidatı ziraiyeden - ki Ziraat Bankası tarafından mubayaa edilmiş ve bunlar yine Ziraat Bankasına devredilmiş ve resülmal olarak ne tahsil edilirse eski maltuptan tahsil edilsin diye de bir kanun mevcut idi. Aynı zamanda Harbi Umumi zamanında işe muamelâti Ziraat Bankasına devredildiği için işe muamelâtından da ne miktar para kalmıştır? Duyunu gayrimuntazama da dâhil olan bankanın bu matlubu ile karşılaştırmak ve takas mahsubu yapılmak için henüz bu hesaplar rüyet edilip de müspet olarak banka matlubu şudur, diyecek bir hesabı yoktur. Ortada onun için İktisat Vekâletiyle Maliye Vekâleti Maliye ile bankanın bugüne kadar olan hesabatını rüyet edip müspet bir neticeye vasil olmak için muhtelif bir komisyon teşkil ettiler. Ümidederim ki bu komisyon az zamanlarda hesaplarını intacedebilic. Fakat bu komisyon; hesabı ikiye ayırıyor. Birisi ondan sonraki zamana ait binaenaleyh şimdi âcil olan tohumluk tahsisatını doğrudan doğruya Maliye tarafından vermek ve ondan sonra hesaben ne tahakkuk ederse ister Ziraat Bankası hesabına tahakkuk ettirilir, isterse - madem ki tohumla ihtiyaç vardır - maliye ne'sen vermiş olur. Vaziyet budur. Bankanın bugün müspet ve katfı olarak şu kadar matlubun vardır diye taayyün

etmiş, tahakkuk etmiş bir hesabı mevcut değildir. Çünkü muamele o kadar yekdiğerine girift olmuştur ki arz ettiğim gibi bir taraftan alınmış bir taraftan verilmiş ve nihayet muhtelif tarihlerde taviz tohumluklar verilmiş, fakat tahsili bankaya havale edilmiş, banka ne miktar tahsil etmiş, bu malûm değil. Tohumluk alât ve edevatı ziraiye getirmiş ve bunu Hükümet hesabına ahaliye tevzi et, tahsil ettikçe matlubata mahsubet denmiş, bankaya verilmiş. Ne tevzi olundu, ne tahsil olundu. Bunlar üzerinde de işlenerek henüz müsbet bir neticeye varılmamıştır. Binaenaleyh esbabı taahhur arz ettiğim gibi budur. Yoksa doğrudan doğruya köylüye zürraa iki milyon liralık taviz tohumluk için verilmiş denilecek olsaydı, o gün mesele biterdi. Fakat İstanbul avansına deyince İstanbul avansı arz ettiğim gibi bir milyon dört yüz bin liradır.

538 bin lirası kalmış. Divanı Muhasebat fazlasını vize etmedi. Ve haklı idi, zaruri idi ve kânda bu sarahat olduktan sonra o kanunu tatbik etmek tabii idi. Bittabi vâzı kanun tekrar getirerek matlup bir şekilde tadil etmek lâzım idi ki bu tadilât o idi. (Geç kaldı sesleri)

MAHMUT CELÂL B. (İzmir) — Ziraat Bankasının bir çok alacağı vardır, bunu hepimiz biliyoruz ve Ziraat Bankası bugün memleketin vaziyeti itibariyle o hale gelmiştir ki hayvanata ihtiyacolur Ziraat Bankası; mahsulâta ihtiyacolur, Ziraat Bankası; her şeyi Ziraat Bankasından bekliyoruz. Fakat Ziraat Bankası sermayesi - tâbirini mazur görünüz - muhtelif sebep, muhtelif bahanelerle yağma edilmiştir. Bu yağmanın önüne geçilmesini ve milletin hakiki bir ihtiyacı olan bu müesseseye revaç ve kıymet verilmesini istirham ediyorum. (Doğru sesleri)

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim. Bendeniz bankanın alacağının bu kadar çarpaşık olacağına kaanı olanlardan değilim. Bankanın her sene çıkardığı bir bilânçosu var. Hatırmında yanlış kalmamışsa 1329 senesi çıkardığı bilâçoda - vakit bulup çıkaramadım, buradaki kütüphanemizde de olacak - on milyon küsur lira sermayesi vardır. Bunun ancak beş milyon küsuru yedindedir, beş milyon küsuru da Hükümet zimmetinde idi 1329 da..

ZEKİ B. (Gümüşane) — Çok fazla...

VEHBİ B. (Devamla) — Bu, hem de muşrutiyetin ilânından evvelki senelere ait değil, meş-

rutiyetin ilânından sonra da İstanbul Hükümeti milyonlar çekmiştir. Biz buradan mutlak olarak İstanbul Hükümeti diye kanunu çıkarıp gönderdikten sonra, İstanbul Hükümetinin yalnız mütareke devrinde Ferid Paşa Hükümetine inhisar etmiyerek İstanbul Hükümeti namı altında muşrutiyet devrinde de geçmiş olan hümatleri de kasedemiş idik ve bir tereddüdülsürsa bu, bize gelir ve tefsir edilirdi. Şimdi rücu ederek maliyenin alacağı yokmuş tarzında burada bu parayı 538 bine inhisar ettirip diğerleri için bakkalim hesap görülsün şeklinde yapılmasına bendeniz taraftar değilim. Düyunu gayrimuntazamayı ödemek meselesinde Hasan Fehmi Beyefendi arkadaşımızın fikrinde katiyen iştirak edemiyorum. Düyunu gayrimuntazamayı değil, henüz İstanbul Hükümeti zamanındakileri Hükümete emanet olarak verilmiş olan paraları bile henüz daha bir karar altına alıp da iade edemiyen Hükümet memleketin hakiki ihtiyacını idrak etmesi dolayısıyla ki Ziraat Bankasına olan İstanbul Hükümetinin borcunu ödüyor ve bunu Meclisi Âli arzu ediyor ve taraftar oluyor. Binaenaleyh bu düyunu gayrimuntazam ile kıyas edilecek bir borç değildir. Sonra Osmanlı Hükümeti ile İmparatorluk borcu ile kabili kıyas değildir.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Sonra bir madde kanuniye ile o da kabili temindir.

VEHBİ B. (Devamla) — Şüphesiz, binaenaleyh rüyet edilecek uzun hesabı yoktur. Divanı Muhasebat, arz ettiğim gibi, demek ki Ferid Paşa Hükümetine hasretmiştir. İstanbul Hükümeti daha evvel alınmış olan paraları hiç kaale almamıştır. Şimdi biz bu Ziraat Bankası hesabına bir buçuk milyon lira daha kurtarmışken borcumuza mahsuben verdiğimiz bu parayı elinden alıyoruz demektir. Benden bir kırmızı....

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — Bir kere kanunu yazalım.

REİS — Kanun okunurken burada bulunmuş olsaydınız yazardınız.

MAZHAR MUFİD B. (Denizli) — Efendim bunun hakkında kanun tanzim edilirken banka için bir buçuk milyon maliyeden verilmesi esbabı, muhterem arkadaşım Vehbi Beyefendinin söylediği gibi beş altı milyona belki daha ziyadeye baliğ olan banka matlubatının hiç olmazsa bir buçuk milyon lirasını kur-

tarması içindi. Halbuki Hasan Beyefendi buyurdular ki; 1333 senesinde bir milyon dört yüz bin lira istikraz edilmiş ve o para faiziyle tediyeye edilmiştir. Fakat 16 Marttan sonra yani Meclisi Âlinizin kararı ile İstanbul'da Hükümet tanımadığımız bir zamanda Ferid Paşa bir milyon dört yüz bin lira daha almıştır. Efendiler. Bu parayı ve hattâ bundan başka beytülmale aidolan birtakım kıymetli eşyayı satarak paraya tahvil etmiş ve bu para ile arz ettiğim o parayı, üzerimize sevk için hilâfet ordusu diye teşkil ettikleri kuvvei zabıtaya sarf etmişlerdir. Bu kuvvete sarf edilen bu paradan da beş yüz küsur bir lira kalmıştır. Binaenaleyh işte onu da verince sizin kabul ettiğiniz bir madde kanuniye ile verilen paranın üst tarafı da ikmal edilmiş oluyor. Celâl Beyin buyurduğu gibi Ziraat Bankası kinin satar, Ziraat Bankası gaz satar, Ziraat Bankası benzin satar, Ziraat Bankası şunu yapar, Ziraat Bankası bunu yapar. Bütün sermayesi de bir buçuk milyon, nihayet iki buçuk milyon lira içerisinde. Binaenaleyh bendeniz ayrıca bir madde ile bu Ziraat Bankasının matlûbatı değilmiş gibi tesviyesine taraftar olamıyorum. Hiç şüphesiz hesabâtı tetkik etsinler. Milyonlarca alacağı vardır. Biz o milyonlarca lira alacağından daha bir buçuk milyon lirasını kurtarmak için bu bir maddeyi kabul etmiştik. Binaenaleyh mütebaki kalan bu parayda Ziraat Bankasının matlûbatına mukabil olmak üzere tesviyesini talobediyorum. Hiç olmazsa Ziraat Bankası matlûbatından bir buçuk milyon lira daha alsın. Bundan ne zaman endişe ederiz? Eğer Ziraat Bankasının bu kadar matlûbatı maliyeden zuhur eder mi, etmez mi? Bu endişe vâridolabilir. Eğer bu vârit ise.. (Değil sesleri) O zaman endişe edilebilir. (Vârit değil sesleri) bu katiyen vârit değildir. Biliyoruz ki milyonlarca lira alacağı vardır. O halde nerden korkuyoruz? Matlûbatına mukabil bu parayı versin. Bunu değiştirmeye lüzum yoktur.

ZEKİ B. (Gümüştane) — Arkadaşlar Ziraat Bankasının maliyeden olan matlûbatı umumiyesi hakkında Ziraat ve İktisat Eneümeni bir arada düştük. Muhterem Reisimiz Celâl Bey acaba maliyede Ziraat Bankasının ne kadar matlûbatı vardır? Bunların hesabâtı umumiyesini rüyet edelim bakalım, hakikaten Zi-

raat Bankasının bu kadar milyonlarca lira alacağı var mıdır, yok mudur? Diyerek Ziraat Bankasının bu hesabâtına bakmak vazifesini bizim üzerimize tahmil etti. Biz de on günden beri maliyede Ziraat Bankasının hesabâtı umumiyesiyle uğraşıyoruz. Hakikaten bugün için heyeti umumiyesini tesbit etmemekle beraber Heyeti Celilenize de şunu arz edeyim ki Ziraat Bankasının maliyeden alacağı hem vardır, hem yoktur. Çok garip değil mi efendiler?

KÂZİM VEHİBİ B. (Ergani) — Bu bir tenakuzu mantıki oldu.

ZEKİ B. (Devamla) — Şimdi arz edeyim: Ziraat Bankası 1334 senesi nihayetine kadar maliye ile olan hesabâtı umumiyesini rüyet etmiş ve düyunu gayrimuntazamasına o zaman da dâhil edilmiş ve bir kaç milyon lira matlûbatı vardır. 1334 senesinden beri, hesabâtını görmüştür. (Ne kadar sesleri) Tesbit etmedim. Hakiki bir rakam Heyeti Celilenize arz edemeyeceğim. 1334 senesinden sonra bugüne kadar Ziraat Bankası ne kendi hissei menafiini almış ve ne kendisine aidolan sandıklardaki eshamını yani matlûbatının heyeti umumiyesini tesbit edememiştir. Çünkü ahvali harb dolayısıyla birçok yerlerde sandıklarını kapamıştır ve kapadığı için aldığı paranın, matlûbatın ne kadar olduğunu bilmiyor ve bunlara vermiş olduğu paranın hesabâtını muntazam bir surette vermiyor. Bu netice ile beraber Ziraat Bankasının maliyeden matlûbatı var mıdır, yok mudur? Şahsi kanaatlerin neticesinde 1335 ve 1337 senelerinde cüz'i bir miktar matlûbatı vardır. Çünkü Maliye Vekâleti âşarı sattıktan sonra menafi hisselerini tamamen 1336 - 1337 - 1338 - 1339 da verdiğini gösteriyor ve Ziraat Bankası da bu hesabâtı kabul ediyor. Yalnız Ziraat Bankası şunu diyebiliyor ki acaba Maliye Vekâletinin hissei menafi olarak göstermiş olduğu bu meblâğ benim hissei menafiime mukabil midir. değil midir? Ara yerdeki mesele budur. Bir de faiz meselesi vardır ki ara yerde münaziünfih olan mesele budur. Maliye Vekili sabıkı Hasan Beyin buyurdıkları gibi eski şeyden dolayı bir faiz isteniyor. Hattâ biz hesabâtı umumiyenin rüyetinde meselâ gerek Rumeli'de ve gerek Anadolunun Arabistan şibihceziresinde muahedei sulhiye ile terk etmiş olduğumuz aksamda halkın hissei menafi olarak

meselâ Rumeli'yi ele alırsak halkın Ziraat Bankasına vermiş olduğu varidat nedir? Bir milyon sekiz yüz bin liradır. Bu bir milyon sekiz yüz bin liradan 1333 senesinde rüyet edilen hesabat neticesinde Ziraat Bankasının elinde bir milyon altmış bin lira gözükmüyor. Arada yedi yüz kırk bin lira fark vardır. Bu fark nedir? Bu 740 bin lira 1334 senesinde görülen hesabat arasında duyunu gayrimuntazamaya kaydedilmiştir. Bugün elindeki para o aksamı memalik elimizden gitmekle beraber bu vâridoluyor ki acaba bizim bankalarımızın halkın üzerinde parası mı kalmıştır? Yoksa halkın bize mi parası geçmiştir? Netice olarak bir milyon altmış yedi bin liradan (298) bin lirası halkın üzerinde kalmıştır. Bunun hesabını istediğimiz vakit o vakit elimizden gitmiş olan aksamı memalîkteki memurine verilen maaşat mukabili gösteriyor. Müfredat üzerine heyeti umumiyesi hesap içerisinde bu kadar. Yalnız bunu intacettiğim vakit bir hafta sonra Heyeti Celilenize arz edeceğim. Yalnız Muvazenei Maliye Encümeni Mazbata muharriri Mazhar Müfid Beyefendiye cevap vereceğim. Bugün elinde nemalandırıldığı, tenmiye etmiş olduğu para öyle buyurduğunuz gibi 3 - 4 milyon değil on milyon liradan fazladır. Açılan hizmetlerdeki sermayeyi umumiyei erkamı cem'edecek olursanız görürsünüz ki bugün elinde on üç milyon liraya yakın bir sermayeyi hakiki mevcuttur.

MAZHAR MÜFİD B. (Denizli) — Bütçesinde öyle bir şey yok. Ne zamandan beri, dünden beri evvelki günden beri mi?

ZEKİ B. (Devamla) — O halde beyefendi hesabı lütfen tetkik edin.

MAZHAR MÜFİD B. (Denizli) — O halde hesabı yanlış veriyorlar.

ZEKİ B. (Devamla) — Bugün Ziraat Bankasıyla, İktisat ve Maliye Vekâletleri hakikaten bir hesap komisyonu ve tasviyei hesabat yapacak olursa; maliyenin Ziraat Bankasından ne kadar matlubatı tahakkuk eder veyahut Ziraat Bankasının maliyeden ne kadar matlubatı olduğu anlaşılır. Bu yapılmadığı takdirde yani bugünden itibaren bu sene nihayetine kadar yapılmadığı takdirde ilelebet gerek Maliye Vekâletî ve gerek Ziraat Bankası halkın itimadını kaybedecektir ve töhmet altında kalmaktan kurtulamıyacaktır. Onun mu ondan olaca-

ğı, yoksa diğerinin mi ondan olacağı, ihzar edilen komisyonun bilhassa bu vazifeye başlama- siyle anlaşılabilir. Bunu da Maliye Vekili cedidinden hassaten rica ederim. Yoksa bu şekilde böyle milyonlarca duyunu gayrimuntazama hariç kalmak üzere bir matlubat yoktur.

MAZHAR MÜFİD B. (Denizli) — Sual soracağım. Çünkü tetkik ediyorum buyurdular.

ZEKİ B. (Devamla) — Bendenize sual tevecüh etmez. Tetkik ediyorum. Fakat intac etmedim ki, yalnız şimdiye kadar muhassalamda hâsil ettiğim hesabı arz ediyorum.

MAZHAR MÜFİD B. (Denizli) — O halde intacedin de ondan sonra gelin, görüşelim.

ZEKİ B. (Devamla) — Hay hay.. Bununla beraber Muvazenei Maliye Encümenine hesap vermeye mecbur değilim.

EMİN B. (Eskişehir) — Efendim bendenize meseleyi iki noktai nazardan muhakeme etmeliyiz. Birincisi; kanun neyrettik ve köylüye tohum vereceğiz diye tebşir ettik. Şimdi birincisi bu paranın verilmesi meselesi, ikincisi biz burada hakem vaziyetinde bunların hesabını mı tetkik edeceğiz, yoksa kabul ettiğimiz kanunla parayı mı vereceğiz? Bendenize mesele zürraa kanunen vereceğimizi kendisine duyurduğumuz bir buçuk milyon liranın kendisine tevziidir. Bendeniz diyorum ki bankanın maliyeden alacağı olsun, maliyenin borcu olmasın bunlar başka meselelerdir. Maliyenin borcu olsa idi Ziraat Bankasına verecekti ve biz de bir buçuk milyon lirayı alıp köylüye dağıtacaklık esas maksat tohumluğun verilmesidir. Devletin hangi müessesesinden çıkarsa çıksın demek ki maliyenin borcu olsaydı verecekti. Buna imkân vardı. Yoksa Hükümet niçin kabul etmiştir, iğfal mi etmiştir? Varsa evvelâ bir milyon lirayı verir, ondan sonra hesabı görür. Burada mevzuu müzakere ve münakaşaya diğer bir şey görmüyorum, Devletin ve milletin yegâne istinatgâhı ve yegâne göz bebeği Ziraat Bankası vardır. Ziraat Bankasının bu matlubu da şu veya bu suretle yani verilme için bir çare aranılırsa her halde menafii umumiyemizle ve Devletin arzu ettiği şekil, tekâmül ve terakkisiyle kabili telif değildir. Bu esası arz edeceğim ve Heyeti Muhteremedin rica edeceğim. Ziraatın vakti geçmiş ve geçmek üzeredir. Eski Hükümetlere benzemi-

yelim. Lâf alıp poyraz satmakla bu Devlet yürümüyor. Bir buçuk milyon lirayı kabul ettik ve bunun için kanun yaptık. Maliye doğrudan doğruya bunu versin sonra hesabımı yapsın (Doğru sesleri).

REİS — Efendim birinci madde hakkında başka söz istiyen yok. Maddeyi kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmiyenler el kaldırsın. Madde kabul edilmiştir efendim.

Madde 2. — Tohumluk zehairin sureti tevzii 17 Eylül 1339 tarihli Kanun mucibince ifa ve takdir olunmakla beraber zürradan alınacak deyn senedatı Ziraat Bankası namına tanzim olunacaktır.

REİS — İkinci madde hakkında söz istiyen varmı? (Yoksa sesleri). İkinci maddeyi reyi âlilerine vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reynize arz ediyorum. Kabul etmiyenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

Madde 3. — İşbu kanun tarihi neşriinden itibaren meriyüliheradır.

REİS — Efendim üçüncü maddeyi reyi âlinize arz ediyorum. Üçüncü maddeyi kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Üçüncü madde kabul olundu efendim.

Madde 4. — İşbu kanunun icrayı ahkâmına Maliye ve İktisat Vekilleri memurdur.

REİS — Efendim dördüncü maddeyi kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Dördüncü madde kabul olundu efendim.

Kanunun heyeti umumiyesine müteallik bir tahrir vardır. Heyeti umumiyesini reyi âlinize arz etmeden evvel bunu okuyalım.

Riyaseti Celileye

Kanunun reddi ile evvelece Meclisi Âlice kabul edilen kanunun infazını teklif eylerim.

Karesi

Mehmed Vehbi

REİS — Efendim Karesi Mebusu Vehbi Beyin tahririni reyi âlinize arz ediyorum. Kanununun reddini talebediyor. Müsaade buyurursanız izah etsinler.

ABİDİN B. (Saruhan) — İzahat vermeye hakları yoktur. Geçen gün bendeniz de bir tahrir vermiştim. «Heyeti umumiyesi mukadde-me mevzuubahsolmuştur. Tekrar mevzuubah-

sedilemez» dediniz ve tekrar mevzuubahsettirmediniz. Bugün nasıl oluyor da mevzuubahsettiriyorsunuz? Burada yapılacak şey, reylerinizi vermektir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Madde-lere geçmeden evvel bu tahrir verilebilirdi. Fakat şimdi olamaz.

VEHBİ B. (Karesi) — Heyeti umumiyesi reye konduğu zaman ret için nasıl kırmızı rey pusulası vererek reddediyorsanız, teklifim mucibince de reddedilebilir.

ABİDİN B. (Saruhan) — Müzakere açılmaz efendim.

VEHBİ B. (Devamla) — Müsaade buyurursanız bendeniz şurasını arz edeceğim. Tahririme ait bir şey söylemeyeceğim. Bendeniz, Ziraat Bankasının 1324, 1325, 1326, 1327 senelerinin hesabı katillerini kütüphanede aradım. Maalesef kütüphane memuru rahatsız olduğu için bulduramadım, buldursaydım buraya getirip bu kürsüde arz edecektim. Oradaki hesabı katillerde Hükümetin ne kadar para istikraz ettiği meydandadır. Binaenaleyh, Ziraat Bankasının alacağını doğrudan doğruya reddetmek doğru bir şey değildir.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Ret mahiyetinde değildir. Bilâhara hesabedilmek suretiyle mahsubu icra edilecektir.

HASAN FEHMİ B. (Gümüşane) — Mesele yanlış anlaşılıyor efendim.

REİS — Efendim tahriri reyi âlinize arz ediyorum. Tahriri kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksi reyde olanlar lütfen ellerini kaldırsın. Kabul olunmadı efendim. Kanunun heyeti umumiyesini reyi âlinize vaz'ediyorum.

VEHBİ B. (Karesi) — Reis Bey tâyini esamiyle...

REİS — Hayır efendim inayet buyurunuz, bu kaanon bir miktar tahsisat zammını mutazammın değildir, evvelece bir kanunu mahsusla verilmiş olan ve tediyesi tahti karara alınmış olan paranın sureti sarfını mübeyyindir. Onun için tâyini esamiye haecet yoktur.

VEHBİ B. (Karesi) — Usulümüze riayet edelim. Tâyini esami lâzımdır. Nizamname mucibince tâyini esamiyle reye konması lâzımdır.

REİS — Usule riayet ediyoruz. Nizamname sarıhtir. Bu, tahsisat zammı değildir, verilmiş olan tahsisatın sureti sarfının tesbitidir.

MAZHAR MÜFİD B. (Denizli) — Evvelki para başka fasıl ve maddedir, bu başka fasıl ve maddedir. Böyle olmaz efendim.

REİS — Efendim bu kanun, sarf olunacak paranın sureti sarfını tesbitten ibarettir. Binaenaleyh tâ-yini esamiye lüzum yoktur.

VEHBİ B. (Karesi) — Olmaz Reis Bey.

REİS — Nizamname sarıhtır. Bu, tahsisat zammı değildir. Biz tahsisat zametmiyoruz; evvele kabul ettiğimiz iki milyon liranın bakiyesinin sureti sarfını tâyin ediyoruz. Rica ederim, bu zam değildir. O halde zam ise tohumluk tahsisatının üç milyon lira olması icabeder.

VEHBİ B. (Karesi) — Rica ederim Reis Bey Nizamname iptal edilemez.

REİS — Ne buyurdunuz?

VEHBİ B. (Karesi) — Nizamname iptal edilemez. Biz, evvelki verdiğimiz, boreumuzu

ödemek üzere vermiştik. Şimdi verdiğimiz tahsisatı munzammadır. Bu başka fasıldır, öteki başka fasıldır. Bunlar başka başka şeylerdir ve birbirinden büsbütün ayrıdır. Binaenaleyh tâ-yini esamiye reye koymak lâzımdır.

REİS — Efendim mütalâanız kabul buyurduğunda tahsisatın üç milyon liraya iblağı lâzımgelir. Tahsisat üç milyon değildir, yine iki milyonun içerisinde. Ve bu, bakiyenin sureti sarfıdır. Heyeti umumiyesini reyî âlinize arz ediyorum. Kanunun heyeti umumiyesini kabul edenler lütfen el kaldırsın.

VEHBİ B. (Karesi) — Tâ-yini esami isteriz.

REİS — Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler el kaldırsın. Kanun kabul edilmiştir efendim. On dakika istirahat.

Hitamı Celse Saat : 3,15

İKİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat Saat : 3,45

REİS — Sabri Beyefendi

KÂTİPLER : Hakkı B. (Van), Ragıb B. (Zonguldak)

REİS — Celseyi açıyorum.

2. — *Menteşe Mebusu Esad Efendi ile arkadaşlarının ve Müdafai Milliye Encümeninin Millî Mücadelede mâlûl düşenlere mükâfatı nakdiye itasına dair 2/142 ve 2/200 numaralı teklifi kanunîleri ve Müdafai Milliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları*

REİS — Ruznamemizin ikinci maddesinde bulunan ve Millî Mücadelede mâlûl düşenlere mükâfatı nakdiye itasına dair olan teklifi kanunî, malûmuâliniz geçenki müzakeremizde tadile dair bâzı teklifat üzerine encümene verilmişti. Encümen tadilâtı yapmış ve bize tevdi etmiştir.

MÜDAFAAI MİLLİYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ ARİF B. (Eskişehir) — Müsaade buyurursanız izahat vereyim.

REİS — Müsaade buyurursanız maddeyi okuyalım, Sonra izahat verirsiniz Heyeti Muhtereme daha ziyade tenevvür eder.

MÜDAFAAI MİLLİYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ ARİF B. (Eskişehir) — Efendim bu kanun müzakere edilirken âzayı kiramdan bâzıları tadil takrirleri vermişlerdi. Bunun üzerine encümenimize tevdi buyurdunuz. Encümen tadil tekliflerini de nazarı dikkate alarak kanunda bâzı tadilât yapmıştır. Heyeti Celilenin gösterdiği arzu dairesinde bu miktarı yeniden tesbit etmiştir. Arada bir fark

husule geldi. O da elli - altmış bin lira kadar bir şeydir.

ESAD Ef. (Menteşe) — Feda olsun.

ARİF B. (Devamla) — Eğer usulen yapılmış olan bir zammıyattan dolayı bu kanunun bir kere daha Muvazenei Maliye Encümeninden geçmesi tensip buyurulursa oraya havale olunur veyahut Muvazenei Maliye Encümeni muvafakat buyursa derhal müzakeresine geçilir.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Usul hakkında söyleyeceğim Reis Bey.

MAZHAR MÜFİD B. (Denizli) — Encümen namına mâruzatta bulunacağım.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Pekâlâ. Evvelâ zatiâliniz söyleyiniz de sonra bendeniz söylerim.

MAZHAR MÜFİD B. (Denizli) — Müdafaai Milliye Encümeni... (Kürsüye sesleri.) Reis Bey burada söylememe müsaade buyurduktan sonra sizi dinlemem. Bu hak Reis Beyindir. Sordum, müsaade ettiler. Müdafaai Milliye Encümeni zamim iera etmiş ve Mazbata Muharriri Beyin buyurduğu gibi Muvazenei Maliye Encümeni âzası da burada bulunmadığı için bu zemami kabul edip etmiyeceklerini bendeniz tekeffül edip bir şey söyleyemem. Fakat tensip buyurulur da bize tevzi olunursa isterseniz yarın yetiştiririz.

REİS — Efendim müsaade buyurursanız il' içtimaa, Pazartesi günkü ruznameye behemaha' yetiştirilmek üzere Muvazenei Maliye Encümenine tevdi ediyoruz.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Müsaade buyurursanız şimdi elden verilsin ve Mazhar Müfid Bey alsın.

MAZHAR MÜFİD B. (Denizli) — Şimdi versinler alıp götürüyüm.

3. — *Ticaretî Berriye Kanununun fash salisinin üçüncü maddesine müzeyyel (1/242) numaralı lâyhâi kanuniye ve İktisat ve Adliye encümenleri mazbataları :*

REİS — Ticaretî Berriye Kanununun fash salisinin üçüncü maddesine müzeyyel (1/242) numaralı lâyhâi kanuniye ve İktisat ve Adliye encümenleri mazbataları vardır.

TEVFİK FİKRET B. (Konya) — Evvelce tevzi edilen yanlışmış, yenisini de bulamadık. Mazbata okunsun, tenevvür edelim.

REİS — Efendim şunu arz edeyim ki, böyle tabedilip, tevzi ettiğimiz mazbataları zamanımızı fevt etmemek için okumuyoruz. Eğer encümen bir

ehemmiyeti mahsusa görüyorsa - müstesna olarak - okuyalım. Tabolunan şeyleri okumak pekçok zamanın ziyamı muciboluyor.

MAHİR Ef. (Kastamonu) — İzahat versinler kâfidir.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Mazbatalar yanlış tabedilmiş olduğu gibi tevzii de kısmen yapılmıştır.

REİS — Mazbataları okuyoruz efendim.

2/2928

20.9.1339

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

Limited şirketleriyle kooperatif şirketlerinin de ticaret şirketlerinden mâdudolduğuna dair Ticaretî Berriye Kanunnamesinin fash salisinin üçüncü maddesine müzeyyel olarak İktisat Vekâletince tanzim kılınıp İera Vekilleri Heyetinin 19 . 9 . 1339 tarihli içtimanda Meclisi Âliye arzı takarrür eden lâyhâi kanuniye ile esbabı mucibe sureti musaddakası ifayı muktezasına müsaade buyurulmak istirbamiyle raptan takdim kılınmıştır.

İera Vekilleri Heyeti Reisi
Ali Fethi

Esbabı Mucibe

Ticaretî Berriye Kanununun şirketler hakkındaki fash salisinde kolektif, komandit ve anonim unvanlı üç nevi şirketi ticariye hakkında ahkâmı mahsusa münderic olup şürekâsının muayyen ve mahdut kimselerden mürekkebolması itibariyle kolektif ve mesuliyetinin mahdut bulunması itibariyle anonim mahiyetinde addedilecek olan (Limited şirketleri) ile istihsal ve istihlâk ve itibar ve imar gayelerine müteveccih olarak şürekâsının mesaii istihsalielelerini tevhideden ve ihtiyaç ve menfaati müsterekelerini temin ve teshil eyliyen ve doğrudan doğruya sermaye esasına müstenidolunarak teavün ve tesanüdü müteakabile maksadiyle teşkil edilen ve memleketimizin ihtiyacatı iktisadiyesine nazaran tekessürleri mucibi fevaidolan «Kooperatif şirketleri» hakkında Ticaret Kanununda ahkâmı mahsusa mevcut değildir.

Halbuki mezkûr iki nevi şirket tekessür ve takaddüdetmekte olduğu cihetle gerek şirketin ve gerekse mezkûr şirketlerle muamelât ve ukudatta bulunan eşhası sairenin muhafazai hukuk ve menafii için bu nevi şirketlerin mahiyeti kanuniyelerini tesbite ve Nizamnamei dahililerinin mahakim nezdinde muteber olma-

sını temine ihtiyacı şedit vardır. Esasen Ticaret Kanununun şirketler faslı gerek kolektif ve gerek komandit ve anonim şirketler ve gerek mesuliyeti mahdudeli limited şirketleri ile kooperatifler için ahkâmı cedide ve mahsusayı ihtiva etmek üzere muhtacı tadil ve ıslah olup tadilâtı vâkıa lâyihaları derdesti ikzar ise de mezkûr lâyihaların hitamı ile kesbi kanuniyet etmesi uzun zamana mütevakkıf olmakla «limited şirketleri» ile «kooperatif şirketleri» nin nazarı kanunda bir ticaret şirketi olarak tanındığı ve Nizamnamei dahililerinin lüzumu tadil ve tescilini mutazammın olmak üzere merbut maddeyi müzeyyele lâyihasının şimdiden kanun halini iktisabetmesi zaruri görülmüştür.

İktisat Encümeni Mazbatası

Riyaseti Celileye

Limited şirketler ile ortaklık (Kooperatif şirketleri ticaret şirketlerinden mâdudolduğuna dair Ticareti Berriye Kanunnamesinin faslı salisinin üçüncü maddesine müzeyyel mevad ilâvesi hakkında İcra Vekilleri Heyetinden vâridolarak 30 Eylül 1339 tarihli İktisat Encümine havale edilmiş olan lâyihai kanuniye ve esbabı mucibesi İktisat Vekili Beyefendinin de huzuru ile encümenimizde tetkik ve müzakere olundu.

Eskiden tereüme ve neşredilerek elyevm Türkiye Cumhuriyeti kavanininden mâdüt bulunan Saltanatı Osmaniyenin Ticareti Berriye Kanunu gerek muhteviyatının zamanımıza göre eskimiş ve noksan olmasından, gerekse tarzı ifadesinin garip ve hata alûd bulunmasından dolayı umumiyetle muhtacı tadil ve ıslahtır. Bu ihtiyaç Hükümetçe nazarı itibara alınmış olduğundan İstanbul'da bir komisyonu mahsus, Ticareti Berriye Kanununun yeniden tanzim ve tahririyle meşguldür. Bundan maada Heyeti Vekilenin balâda mâruz esbabı mucibe lâyihasında kanunu mezkûrun şirketler faslının biran evvel tadili ve ıslahı lüzumu beyan olunarak tadilâtı mebhuseye mütâallik lâyihaların derdesti ihzar olduğu ifade buyurulmaktadır ki, şayanı şükrandır. Encümeni mezkûr lâyihaların itmamı ile kesbi kanuniyet etmesi zamana mütevakkıf olduğundan memleketimizin ihtiyacı hâzırai iktisadiyesine teşekkül ve tekessülleri mucibi fevaidolan limited ve kooperatif şirketler

hakkında Ticareti Berriye Kanununun faslı salisinin üçüncü maddesine zeylen şimdiden ahkâmı mahsusa vaz'ı Heyeti Vekilece tensibolunmuştur.

İktisat Encümeni Heyeti Vekilenin bu husustaki noktai nazarına kısmen iştirak ederim. Fîlhakika muamelâtı iktisadiyemizde ortaklık şirketlerine ihtiyacı ciddi olduğu vekayile yani memleketimizde fiilen ortaklık (Kooperatif) denilen şirketlerin tesis ve taaddüdüyle sabit ise de limited şirketlerine olan ihtiyaç bu derece mübremiyetle hiss olunmaktadır. Bundan başka ortaklıkların Türkiye Cumhuriyetinde tekessürü için devletçe her nevi teshilât ve teşvikat gösterilmesi menafii iktisadiyemiz icabatındandır.

Malûm olduğu üzere ortakçılık (Kooperatizm) bir heyeti içtimaiyede âdilâne bir terakkiyi iktisadi ve içtimai teminine hadim addolunan tedabiri müteaddide arasında mesaliki muhtelifei içtimaiye salıklarının hemen ittifakı ârasını kazanmaya muvaffak olmuş bir tarzı iktisadidir. Gerek muhafazakârane bir manzumeyi iktisadiye taraftarı olan hükümetler gerekse en ileri gitmiş iktisat sistemlerini tatbika çalışan hükümetler kooperatiflerin fevaidini teslim ederek memleketlerinde ortaklıklar teessüs ve inkişafını teminen teslihât ve teşvikatı kanuniyede bulunmaktadır. Hele Türkiye gibi büyük ferdî sermayelerden mahrum, Avrupa sermaye azîme ve sanayii cesimesiyle gayrimillî mutavassıtların taarruzlarına karşı İstiklâlî Millî iktisadisini müdafaya mecbur bir memlekette kooperatiflerin teessüs ve tekessürü bir ihtiyacı katii Millîdir. Biz de istihlal ve istihlâk, itibar ve imar ortaklıkları küçük sermayelerin birleşip büyümesine müstahsil ile müstehlik arasına giren faidesiz tufeyli ve alekser gayrimillî unsurun eksilmesine, sanayiin hattâ sanayii azîmenin tahaddüsüne murabahacların ortadan kalkıp az faizli itibarın teessüsüne elbirliğiyle köy kasaba ve şehirlerimizde ikamete elverişli meskenlerin inşasına ve bu suretle memleketimizin imarına hizmet edebilecektir. Ortaklıkların çoğalarak aralarında bir heyeti ittihadiye teşkil etmeleri bâzı memleketlerde görüldüğü veçhile mühim bir kısım ticaretin kooperatifler eline geçmesini ve bu suretle gerek dahilî gerekse hariçî ticarete ortakların kendi menfaatlerini büyük mikyasta muhafaza ve si-

yanet eylemelerini intacedebilir. Umumiyetle kooperatifler sermayeden ziyade sâyi ve sarfın hak ve menfaatini gözetmek esasına istinadederek ki bu da adaleti içtimaiyeye muvafıktır. Bundan başka bir memlekette istihsal, istihlâk ve itibar kooperatiflerinin bir şebeke halinde birleşmesi bey ve şirada rekabetin kalkması ve şürekânın menafide iştiraki sebepleriyle tesanüt ve teavün hislerini arttırarak, rekabetten mütevellit hile-kârlıkları, aldaticılıkları eksilterek muamelâtı iktisadiyenin daha ahlâki bir mahiyet iktisabetmesine ve sureti umumiyyede ahlâki millinin tealisine hizmet eder. Nihayet kooperatifler zamanımız heyeti içtimaiyelerini içinden yiyen içtimai tezatları - müstecirle mucir, müstakriz ile mukriz ve amele ile patron tezatlarını - eksiltmeye ve bu suretle heyeti içtimaiyelerde bin-nisbe âdilâne bir muvazene tesis ve devamına yardım eyler.

Vakıa kooperatifler en ziyade tevsi ve inkişaf ettikleri memleketlerde bile «ideal» gayelerine henüz vasıl olabilmüş değillerdir. Mammafi İngiltere'de bilhassa istihlâk ortaklıklarının - meselâ bir İngiliz istihlâk kooperatifinin şürekâsı bütün İngiltere ahalisinin hemen rubu kadardır ve Harbi Umumiden evvel takriben iki milyar franglık muamele yapıyordu - Almanya'da itibar ortaklarının - meselâ «Rayfayzen» bankalarının miktarı Harbi Umumiden evvel beş bini mütecevazdi ve yarım milyona yakın şürekâsı vardı» orta sınıfa köylü ve ameleyle çok hizmet ve muavenet etmiş oldukları ihşaiyat ile sabittir. Balâdaki mücmel mâruzatımızdan müsteban olacağı üzerine İktisat Encümeni memleketimizde ortaklıkların teessüs ve tekessürünü iktisadi millî ahlâki millî noktai nazarından çok faydeli görmektedir. Halbuki Heyeti Vekilenin esbabı mucibe mazbatasında da beyan olunduğu veçhile Ticareti Berriye Kanununda kooperatif şirketlerine dair ahkâmın mevcudolmaması mezkûr şirketlerin muamelâtında müşkülâtı dai ve bâzı hukuk ve menafinin ziyana bâdi olduktan maada teşekküllerine dahi mâni olmaktadır. Limited şirketlerinin teessüsü o kadar müprem ve müstacel olmadığından madde müzeyyelenin bu nevi şirketlere aidolan maddisinin Hükümetçe ihzar edilmekte olduğu balâda zikredilen levayih kanuniyenin kelimesine talikan tehir edilerek saniyen mad-

desinin cüz'i tadilât ile kabulü encümenimizce müttetikân karargir olmuştur. Lüzumlu gördüğümüz tadilât, esasa mütecellik olmayıp yalnız tarzı ifadeye aittir. «Kâtibi Adlilikçe tescil olunur» ibaresinden sonra «İşbu şirketlerin sermayeleri mütehavvil veyahut itibar üzerine müesses olup» denilmekte ise de «mütehavvil» ve «itibar üzerine müesses» şıklarının bir tereddüt mahiyetinde olmadığına binaen mezkûr ibarenin şu veçhile tahriri muvafık görülmüştür: «İşbu şirketlerin sermayeleri mütehavvil olur ve itibar üzerine dahi caizdir. Kooperatif şirketler ilâh...»

Şunu da ilâveye lüzum görürüz ki, Ticareti Berriye Kanununa tezyil edilen işbu madde, kooperatiflere bir esas hukuku bahşetmiş olmakla beraber kooperatiflerin tekessür ve inkişafını muktazi mevaddı kanuniye ihtiyacını tamamen temin eylemiş değildir. İktisat Vekâletinin işbu ihtiyacı nazarı itibara alarak ortaklıkların teessüsünü teşkil, tekessürünü tesri ve inkişafını teşvik edecek surette ihzar ve 27 Eylül 1336 tarihiyle Büyük Millet Meclisine takdim etmiş iken, bilâhara istirdadeylemiş olduğu lâyihai kanuniyeyi yeniden tetkik ile Meclisi Âliye tekrar sevk edeceğini ümit ve temenni ederiz. Lâyihai kanuniye hakkında encümenimizce dermeyan olunacak mütalâat, mâruzatı salifeden ibaret olup lâyihanın Ticaret Kanununa bir madde müzeyyele ilâve etmekte olmasına mebni, Adliye Encümeninde dahi mütalâa ve tetkik edildikten sonra Heyeti Umumiyyeye arzı tezekkür olunmuştur.

23 . 12 . 1339

Adliye Encümeni mazbatası

Mesuliyeti mahdudeli şirketlerle kooperatif şirketleri hakkında Ticaret Kanununuza bâzı ahkâm ve vaz' ve ilâvesi hakkında Heyeti Vekileden mevрут tadilâtı muhtevi lâyihai kanuniye ve olbapta İktisat Encümeninin tanzim eylediği mazbata encümenimizde kıraat ve tetkik olundu.

Mesuliyeti mahdudeli şirketler Almanya Ticaret Kanununa ahiren kabul olunarak anonim şirketlerinin mahiyeti asliyesini teşkil eden sermaye şirketi hüviyeti ile esham ademi inkişafın mütegebbis eghasa temin ettiği faydeleri müsteemi olmaası itibariyle iktisadi inkişafa külli faidesi görülmüş ve İngiltere'de (Limited) un-

vanı ile büyük bir rağbet ve ehemmiyet iktisabeylediği gibi bu kere Fransa Kanunu Ticaretine de bu bapta ahkâm vaz'ı derdest bulunmaktadır. Malûmdur ki alelûmum şirketler eşhas ve sermaye şirketlerine inkısam ederler. Eşhas şirketlerinde şerikler arasındaki emniyet esastır ve eşhas salise şeriklerin şansına itibar ve servetine emniyet ederler. Kolektif ve komandit şirketleri bu nevidendir. Anonim ve eshama munkasem komandit şirketlerinde ise mühim olan sermayei şirkettir. Çünkü şürekânın serveti şirketin serveti demek değildir. Eşhas salise şirketin iflâsı takdirinde ancak sermayei şirketten haklarını alabilirler. Mesuliyeti mahdudeli şirketler ise bu iki cinsin her ikisinin de evsafını haizdir. Bunlarda şahıs da mühimdir, sermaye de mühimdir.

Komandit şirketlerinde âzadan bir kısmı koydukları sermaye kadar mesul diğer bir kısmı da tabii kolektiflerde olduğu gibi tekml sermayesi ile mesuldür. Anonimlerde herkes sermayesi kadar mesul ise de bu nevi şirketin teşekkülü ağır şeraite tabi olduğundan sermayedarları ancak şirkete koydukları sermaye nisbetinde mesul tutulmak müsaadesinden müstefit kılmak için işte, bir şekli mutavassıt olmak üzere, mesuliyeti mahdudeli şirketler tarzı meydana çıkmıştır. Bu şirketlerin şahsiyeti mânevîyeleri vardır. Bu veçhile (Berveçhi hissedarlık) şirketinden ayrılırlar. Bu şirketleri vücuda getirenlerin mutlaka tüccar olması şart değildir. Şirket âzasının eşhas salisece malûm olmak üzere ilân lâzımeden olduğu gibi her şerik, muamelâtı şirketten dolayı ancak vaz'ettiği sermaye kadar mesuldür. Bu gibi şirketlerde şürekânın hattâ bazan yalnız iki kişi olduğu ve nadiren kırkı geçtiği görülmüştür. Sermayenin de Almanya Kanununda haddi asgarisi eski mark hesabıyla yirmi bin marktır. İngiltere'de bu misullü şirketleri ifade için onlara (Mahdu-de) mânasına olarak ve tezayüdü (Limited) itlak edilmektedir. Memleketimizin muhtac olduğu terakkiyatı iktisadiye noktâ nazarından teessüsü elzem ve müsaidolan bu kabîl şirketlere mütedair ahkâmın bizde biran evvel vaz'ı lâzımeden ise de esas itibarıyla bütün Ticaret Kanunumuz muhtacı teedit ve ikmal olmakla bu bapta İstanbul'da çalışmakta olan komisyonu mahsusun memleketin şimdiki ihtiyacı ile ahenkdar bir kanun lâyihası vücuda getirmekte olmasına

mebni mesuliyeti mahdudeli şirketlere dair ahkâm kabulünün de mezkûr lâhiyai kanuniyenin müzareke ve intacına talikî münasip görülerek İktisat Encümeninin limited şirketleri itlak olunan mezkûr mesuliyeti mahdudeli şirketlere dair olan fıkârâtı lâyihadan tayyetmesi tenzih kılınmıştır.

Kooperatif şirketlerine gelince : Bunlar hakkında İktisat Encümeninin tadilatı muvafıkı nefsülemr görülerek aynen tasvibedildi. Esasen ahkâmî mezkûre, Fransa Ticaret Kanunu ile Almanya'da kooperatif şirketlerine dair mevzu ahkâmın hemen hemen aynı ve mileli sairece kabul edilmiş mevaddın kavânimimize naklidir. Memleketin kooperatif şirketlerine pek mübrem ihtiyacı ehemmiyetle nazarı itibara alınmış ve bunların şu imar ve ihya devrinde tezayüdü için ahkâmı mahsusai hukukiyenin şimdiden kanunu ticarete ithali muktazi görülerek İktisat Encümeninin tadilatına iştirak ve kabul edilmiştir.

Hakikat halde bilûmum ticaret şirketlerinin sermayesi mütehavvil olabilir. İşte bilhassa kooperatif şirketlerinin sermayesi mütehavvil olmak tabiidir. Çünkü bu nevi şirketlerde hissedar olan amelenin kuvvei nakdiyesi mahduttur. Şerik olabilmeye cesaret için paraya ihtiyaçları olduğu takdirde kolaylıkla paralarını geri alabilmeleri lâzımdır ve böylece şirketin sermayesini azaltabilmelerini kabul etmek zaruridir. Bittabi yeni şeriklerin de şirkete dâhil olabilmelerini ve bu yeni şeriklerin şirkete getirecekleri para ile yani sermayei munzama ile sermayei şirketi tezyidedebilmelerinin kabulü lâzımdır. Kooperatif şirketleri için bu suretle şahısların ve sermayenin tahavvül edebilmesi muvaffakiyetlerinin şartıdır. Binaenaleyh bunlar eşhas mütebetdil ve sermayesi mütehavvil şirketlerdir. Fransa'da 24 Temmuz 1867 Kanunundan evvel bu kabîl şirketlerin esham üzerine olarak teşekkülleri gayrikabildi. 17 Temmuz 1856 tarihli Kanunda eshama munkasem komandit şirketlerinde eshamın en aşağı kıymetinin 100 frank olması ve şirketin teessüsünden evvel her sehim bedelinin lâakal rubunun tekiye edilmiş bulunması talebolunuyordu. Fransa Hükümeti anonim şirketleri hakkında da aynı şartı istiyordu. Bu ise amelenin harcı değildi. Binaenaleyh amele ya kolektif şir-

keti yapacaktı veya sade komandit şirketi usulünü ihtiyar edecekti. Halbuki bu nevi şirketlerde şeriklerin şirkete hiyni duhulünde ilân edilmek lâzımgeldiği gibi çıkarken de ilânat yapmak lâzımdır. Kooperatif şirketleri için bu zorlu bir şeydi. Amele kolektif ve komandit şirketi vücuda getirmekten korkuyordu.

İşte Fransa salifülarz 1876 tadilâtiyle bu müşkilâtı ortadan kaldırarak meselei içtimaiyenin yani sây ile sermaye arasındaki vaziyetin tevizin ve ahengine doğru en büyük hukukî adımlardan birini atarak sermayesi mütehavvil şirketleri kabul etti. Bu ismin yani sermayesi mütehavvil olmaklığın itasına sebep şudur : Bu şirketlerin nizamnamelerinde her bir şerikin istediği zaman sermayesini yani hissesini geriye almak suretiyle sermayei umumiyei tenzil edebilmeye hakkı olduğu gibi şirkete heran yeni şerikler dâhil olabilmek sermayei umumiyei şirket tezyidolunabilir.

Kooperatif şirketlerinin itibar üzerine teessüs edebilmeleri de kuvvei istihsaliyeleri heyeti içtimaiyece zimnen musaddak olan erbabı sây ve kisbe karşı bir emniyeti içtimaiye mahiyetini tazammun ederek bunların bâzı ahvalde bidayeten sermayei nakdiye koymamalarına mukabil esasen haiz oldukları kabiliyeti istihsaliyeden cemiyeti beşeriyenin temini istifadesi için istisnaen kabul olunmuş ve bu müsaade sırf bu kabîl şirketlere maksur bulunmuştur. İtibar üzerine teessüsün şürekâtı saireye teşmili elbette caiz olamazdı. Kooperatif şirketlerinin şeriklerin her biri mevzu sermayeleri miktarınca mesul olmak üzere nevema anonime şibih mahiyette mesuliyeti mahdudeli ve nevema da bütün sermayeleri ile mesul olmaları şartı ile kolektifi mümasil mesuliyeti gayrimahdudeli olabilmesinin kabulü bu kabîl şirketlerin hüsnü inkişafı için vâsi bir dairei hukukiyenin lüzumu küşadı ve kabulü ve mümkün olduğu kadar erbabı istihsale yüsür göstermek noktai nazarından zaruri addolunmuş ve şu kadar var ki, bu kabîl mesuliyeti gayrimahdudeli şirketlerin tevsî muamelâtla şerikleri ve alâkadarları fazla tehlikeye ita etmemeleri için şube küşatları kabul edilmemiştir. Encümenimiz bilûmum teşkilât ve kavanini adliyemizi tadilen Hükümetçe mütehasıslara ihzar ettirilmekte olan lâyihaların biran evvel ikmalî ile Heyeti Celileye takdiminin bu vesile ile de tekrarı lâ-

zmeden addeylemekle Heyeti Umumiyeeye arz olunur.

Adliye Encümeni Reisi

Namına	Mazbata Muharriri
Kastamonu	Dersim
Mahir	Feridun Fikri
Kâtip	Âza
Bozok	Kırşehir
Ahmed Hamdi	Ali Rıza
Âza	Âza
Mersin	Bayezid
Besim	Şefik
Konya	Çorum
Mustafa Feyzi	Mehmed Münir

Ticaretî Berriye Kanunnamesinin faslı salisinin üçüncü maddesine maddeyi müzeyyele

Madde 10 — Mezkûr olan üç nevi şirketten maada (Limited şirketleri) ile (Kooperatif) yani ortaklık şirketleri de ticaret şirketlerinden mâduttur.

Evvelâ (Limited şirketleri), bu şirketlerin sermayesi sehimler üzerine müesses olup esnayi akiti şirketteki iki veya daha ziyade muayyen şürekâdan mürekkeptirler. Şirketin mukavelenamesi, İktisat Vekâletince tetkik ve tasdik olunduktan sonra Kâtibi Adlilikçe tescil olunur. Limited şirketlerinin mukavelenamesinde şirketin ismi ve merkezi ve maksadı ve müddeti ve sermayesinin miktarı ve sehimlere sureti inkısamı ve mesuliyeti mahdudeli olduğu mündericolacak ve şürekâdan bir veya bir kaçının isimlerini havi olan unvanı şirkete (limited şirketi) ibaresi münderiç bulunacaktır. Limited şirketlerinin sermayesi beşbin liradan dîn olamaz.

Saniyen (Kooperatif şirketler), istihsal ve istihlâk ve itibar ve imar misüllü maksatlarla ve şürekâmın ihtiyaç ve menafii müşterekesini temin ve teshil için teşkil olunan kooperatif şirketlerinin Dahilî Nizamnameleri, İktisat Vekâletince tetkik ve tasdik olunarak Kâtibi Adlilikçe tescil olunur. İşbu şirketlerin sermayeleri mütehavvil veyahut itibar üzerine müesses olup mesuliyeti mahdudeli ve mesuliyet gayrimahdudeli olmak

üzere iki kısma inkısam ederler. Mesuliyeti gayrimahdudeli kooperatif şirketleri şube küşadedemezler.

İera Vekilleri Heyeti

Reisi

Ali Fethi

Müdafaai Milliye Vekili

Kâzım

Dahiliye Vekili

Ali Fethi

Maliye Vekili

Hasan Fehmi

Nafia Vekili

Feyzi

Sıhhiye ve Muaveneti

İçtimaiye Vekili

Dr. Rıza Nur

Şer'iyeye Vekili

Mustafa Fevzi

Adliye Vekili

Seyid

Hariciye Vekili

Bulunmadı

Maarif Vekili

İsmail Sefa

İktisat Vekili

Mahmud Esat

Erkânı Harbiyei

Umumiye Vekili

Fevzi

Esbabı mucibei anıfeye binaen kanun lâyihasının İktisat Encümeni tarafından kabul olunmuş sureti berveği atidir:

Ticaretî Berriye Kanunamesinin fashlı salisinin onuncu maddesine maddeî müzeyyele

Madde 1. — Ticaretî Berriye Kanununun fashlı salisinin onuncu maddesine berveği âti fıkra tezyil edilmiştir :

İşbu onuncu maddede mezkûr olan üç nevi şirketten maada kooperatif yani ortaklık şirketleri de ticaret şirketlerinden mâduttur.

(Kooperatif şirketler) istihsal ve istihlâk ve itibar ve imar misillâ maksatlarla ve şürekânın ihtiyaç ve menafii müşterekesini temin ve teshil için teşkil olunan kooperatif şirketlerinin Dahilî Nizamnameleri İktisat Vekâletince tetkik ve tasdik olunarak Kâtibi Adlîlikçe teşkil olunur.

İşbu şirketlerin sermayeleri mütehavvil olur ve itibar üzerine teessüsleri dahi caizdir. Kooperatif şirketler, mesuliyeti mahdudeli ve mesuliyeti gayrimahdudeli olmak üzere iki kısma inkısam ederler. Mesuliyeti gayrimahdudeli kooperatif şirketler, şube küşadedemezler.

Madde 2. — İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.

Madde 3. — İşbu kanunun icrasına Adliye ve İktisat Vekilleri memurdur.

İktisat Encümeni Reisi

İzmir

Mahmud Celâl

Mazbata Muharriri

İstanbul

Akçuraoğlu Yusuf

Kâtip
Karahisarî Şarkî

İsmail Hakkı

Âza

Analya

Murad

Âza

Ertuğrul

Dr. Fikret

Âza

İçel

Mehmed Emin

REİS — Söz Ragıb Beyindir.

ADLIYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Müsaade buyurursanız Reis Bey bir şey arz edeyim. Maddenin yazılışında ibareî kanuniyenin mukaddimesi teşkil olunacaktır. «Madde 1. — Ticaretî Berriye Kanununun fashlı salisinin onuncu maddesine berveği atî fıkra tezyil edilmiştir.» denecek, ve arkasından madde yazılacaktır. İkinci madde «İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.» Üçüncü madde «İşbu kanunun icrasına Adliye ve İktisat vekilleri memurdur.»

RAGIB B. (Kütahya) — Malûmuâlileridir ki bizde en kötü yazılan kanunlardan birisi de Ticaretî Berriye Kanunudur. Ticaretî Berriye Kanununda kelimelerin üzerinde irkilmeyi itiyadedinen hâkimlerden hiçbirisi tüccarımızı târif için bir mâna çıkaramıyor, eğer hükkâmımız kendi mâlûmatı hukukiye ve şarhlerden istinbağı ahkâma ehemmiyet vermeseler de doğrudan doğruya kelimeler üzerinde yürüseler tüccarı târif edecek bir kelime yoktur. Halbuki yine malû-âlinizdir ki; bugün milletimizin yegâne istinâgâhı iktisadiyattır. Kanunlarımızın en mükemmel olması lâzımgelen Ticaretî Berriye Kanunumuzun, şimdiye kadar olduğu gibi, en fena bir şekilde kalması bizim için pek ziyade teessüflere değer bir haldir. Ancak encümenlerin mazbata-sında dahi zikrolunduğu veçhile bu kanun İstanbul'da bir heyeti mütehassısa tarafından yeniden yazılmakta olduğu anlaşılmaktadır. Bunun bi-an evvel tacilini temenni etmekten kendimi alamıyorum (Encümenlerde sesleri) bu meyanda bilhassa devrimizin, sermayei münferide ile değil, sermayei müşterek ile ve sây'i münferid ile değil, say'ı müşterek ile iş yapmak devri olduğu için Ticaret Kanununun şirketler fashında, kooperatiflere dair hiçbir ahkâmı ihtiva etmemesi büyük bir noksandı. Halbuki kooperatif şirketleri fiilen kendi memleketimizin hayatına dahi mevcut idi ve bundan çok sene evvel memleketimizin muhtelif yerlerinde teşekkül etmişti. Fakat

Ticaretî Berriye Kanunu da buna dair hiçbir ahkâm mevcudolmadığından bunun vaziyeti hukukeyesi meşkûk bir şekilde idi. O kooperatiflerin - ki bilhassa bizim memleketimizin iktisadiyatı için çok mühimdir bu halde kalması ve yeniden yazılacak kanuna intizar edilmesi muvafık değildir. Çünkü kanunumuzdaki bu eksikliğin itmam ve ikmalî lâzım idi. Şimdi şu elinizdeki kanun bunu temin ediyor. Bundan dolayı gerek İktisat ve Adliye encümenlerine ve gerek Hükümete kendi hesabıma arzı teşekkür ederim.

ESAD Ef. (Menteşe) — Vazifelerini yapmışlardır.

RAGIB B. (Devamla) — Binaenaleyh kanunun ehemmiyeti bütün muhterem arkadaşlarımızda da müsellemler olduğundan heyeti umumiyesi üzerinde lüzumundan fazla irkilmiyerek maddelere geçilmesini bendeniz şayanı temenni görüyorum. (Kabul sesleri)

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Efendim iki kelime için, Ragıb Bey biraderimiz başta olduğu halde Heyeti Muhteremelerinin müsaadelerini istirham ederim.

Efendim çoktan beri Türkün lügatinde pek derin ve eski bir mevki işgal eden bir kelimedenden bahsetmek isterdim. Çünkü: Maatteessüf İktisat Vekâletince onun unutulduğunu ve katiyen istimal edilmediğini gördüm. Halbuki onu istimal için büyük bir fırsat gelmiştir. Bu köylü kooperatifleri vesilesiyle tecelli etmişti. Fakat o vakit ikmal olmadı. Burada tekrar tekrar söylenen sözler vardır. Kooperatif ortaklık deniyor. Arkadaşlar, burada ortaklığın mukabili şirkettir. Şirketin mukabili olarak ortaklığı kabul edersek kooperatif mutlak surette (Ortaklık ortaklığı) olacaktır. O halde işin içinde bir yanlışlık vardır. Sözümü uzatıyorum; fakat söyleyeceğim kıymetli bir kelimedir. (Handeler.)

Arkadaşlar, bu zaferlerinizi size bahşeden Türk kadınının, bu dünyada vukua getirdiği, ihtira ettiği gayrimeri ve ekseriya kendi vücudundan müesses bir varlığı vardır ki, o da (İmece) kelimesidir. Evet Türkün erkeği değil, kadını bu kelimeyi meydana getirmiştir. Kooperatifin mukabili olsa (İmece) dir (Bravo sesleri) bence arkadaşlar. Şirket; ortaklık diyemeyiz. Eğer Fransızca'yı tatbik edecek olursak şirket; Fransızca'da kooperasyonun mukabili olabilir. Şu halde şirkete daha fasih ve daha belîğ bir Türkçe ile (ortaklama) diyebiliriz.

İktisat Vekâletinin ve İktisat Encümeninin nazarı dikkatlerini celbetmek isterim. Burada, ortaklık kooperatif şirketleri diyorlar. Hayır arkadaşlar. Ortaklama şirketler demek, vasfı terkibi kullanmak iktiza eder ve ümid ederim ki, İktisat Vekâletiyle, İktisat Encümeni arkadaşlar bundan böyle bu esasta hem istilâh vaz'ederler, hem de kalem yürütürler.

ZAMİR B. (Adana) — Muhterem arkadaşlar bu kanun memleketimizin menfaatine hizmet eden - benim itikadım ve kanaatime göre yegâne hizmet eden - bir kanundur ve Meclisi Âlînizi bunu çıkardığından dolayı tebrik ederim. Çünkü memleketimizin iktisadı ile alâkadar olan kanunlar böyle çıktıkça eminim ki memleket iktisaden çok yükselecektir. Arkadaşlar, ufak bir şey arz edeceğim: Memleketimizde kooperatif şirketleri olmadığı için eenebi şirketlerinin oynadığı roller çok mühimdir. Bugün Adana'da, dört kıyyesi 500 - 600 kuruşa giden pamuğu vaktiyle bu gibi şirketler olmadığı için yüzelli kuruşa ellerinden aldılar.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Kimler aldı?

ZAMİR B. (Devamla) — Malûm efendim.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Yahudiler.

ZAMİR B. (Devamla) — Eenebi şirketlerdir. Binaenaleyh, kooperatif şirketler kanunlarını çıkarmak memleket için çok hayırlıdır. Bendeniz bunun tesriini rica ediyorum. Bi an evvel çıkaralım.

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Trabzon) — Efendim müsaade buyurursanız evvelâ Tunahı Hilmi Bey kardesimizin tâbir hakkındaki nokati nazarıma cevap vereyim. Kooperatif tâbirini gerek Adliye, gerek İktisat Encümeni muhafaza etti ve kooperatif diye kabul etti. Hilmi Bey arkadaşımız bunun bir tercüme hatası olduğunu ve bizim hayatımızda, köylü hayatımızda kooperatif şeklinin mevcud olduğunu ve bunun bir ismi mahsusu olduğunu söylediler, (İmece) dediler. İmece kelimesini bendeniz de bilirim. Bizim taraflarda imece (İrgat) derler. İrgat yapmak demek imece teşkil etmek demektir. İmece kelimesi kooperatif kelimesini ifade edemez. İmece doğrudan doğruya sayıin iştirakini gösterir muavenettir. O, halkın yekdiğeriyle birleşip bir gün birinin işini görmek, öbür gün birleşip diğerinin işini görmektir.

Halbuki kooperatif mânasında sermayelerin iştiraki maksuddur. Binaenaleyh imece kelimesini kooperatif mukabili olarak alamayız. Bu şirketleri kooperatif şirketlerini teavün şirketleri diye tercüme etmişlerdir ve bizim iktisadi eserlerimize de bu unvan ve namla geçmiştir. Bu, bendenizce (Teavün şirketleri) de tam bunun mukabili değildir. Müterakki memleketlerde teavün şirketleri vardır. Bunun mukabili (sosyete dö sekur) ve (sekur mütüel) dir. Muaveneti müteakabile şirketleri bunlar ayrı bir sınıftır. Binaenaleyh bendenizce ıstılahatı ilmiyede mukabili olmıyan şeyleri aslı ile almakta hiç mahzur yoktur. Birçok kelimeleri almışızdır. İstılahat olarak kullanıyoruz. Bunu da tasarruf etmeğimiz icabeder. Heyeti Celilenin malûmudur ki bizim Ticareti Berriye Kanunumuz, üç nevi şirket kabul etmiştir. Kolektif komandit, anonim şirketleridir. Bunların eşkâli ve yekdiğerinden olan farkları Heyeti Celilenizin malûmudur. Tavzihine hacet yoktur. Bunun haricinde daha iki kısım şirket daha vardır ki birisi limited mesuliyeti mahdudeli unvanı ile yadedilen ve yalnız İngilizlere mahsus olan bir tiptir. Bu bir nevi şirkettir ki burada bundan da bahsedilmiştir. Diğeri ise kooperatif şirketleridir. Gerek sâyi ile gerek sermaye ile bir meslek erbabının bir araya gelip kendi işlerini müştereken yapmalarını temin eden ve müştereken yekdiğerine muavenette bulunmaya çalışan ve bunu gaye ittihaz eden şirketlerdir. Hülâsası kooperatif şirketleri son zamanlarda iktisadiyatımızda büyük bir mikyas şeklini almıştır. Hattâ Şarl Jid gibi bâzi müellifler zamanımızda eşkâli iktisadinin yavaş yavaş kooperatif şeklini inkılâbedeceğine iddia etmişlerdir. O kadar ehemmiyeti mahsusayı haizdir. Bilhasha istihlâk sahasında, itibar sahasında daha mahdut bir dairede olmak suretiyle bu nevi şirketler Avrupa'nın her tarafına tevessü etmiştir. İngiltere'nin şirketleri yani İngiltere'de malûm olan memurîn kooperatifleri, Belçika'nın da bu tarzda olan şirketleri, Avrupa'nın her memleketinde bu kooperatif şirketlerinin eşkâli selâsesinden olmak üzere her biri yani itibar, istihsal ve istiklâl olmak üzere başheca ayrıldığı kısımlarda muhtelif şirketler vardır. Bizim hayatımızda da bu gayet elzemdir. Bilhassa hayatı ziraiyemizde ve sanayi ziraiyemizde ve buna mümasil olan faaliyeti iktisadiye sahasın-

da kooperatif şirketlerin vâsi sahai tatbikatı bizde mevcuttur. Ticareti Berriye Kanunumuzda bu gibi şirketlerin mevcudolmaması hakikaten büyük bir boşluk idi. Müstacelen bu boşluğu doldurmak lâzım idi. Hattâ kanunumuzda mevcudolmadan ve henüz kanun şeklinde vücud gelmeden hayata başlamıştır. Kooperatif şirketlerin birkaç misali bizim memleketimizde vardır. Fakat kanun olmadığı için bunların şirket namına bir dâvası olsa, mahkeme bunların mevcudiyetini tanımadığı için, bu şirketler birçok müşkülâta düşmektedirler. Birçok zirai kooperatiflerin de terğib ile, teşvik ile teşkiline çalışmaktayız ve çalışacağız. Binaenaleyh bendeniz bunun faidesi hakkında uzunuzadıya izahatta bulunmaya lüzum görmüyorum. Kooperatif şekli müstaceldir. Limited şeklini o kadar müstacel addetmiyebiliriz. Bir müddet tehiri de kabildir. Fakat kooperatif şeklini müstacelen çıkarmak ve bunlara bir mevcudiyeti kanuniye vermek lâzımdır.

REİS — Efendim. İki takrir vardır okunacak:

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Maddelere geçilmesini teklif ederim.

İzmit Mebusu
Mustafa

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Maddelere geçilmesini teklif ederim.

Malatya
Reşit

REİS — Efendim heyeti umumiyesi hakkında müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsın. Aksini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Efendim maddelere geçilmiştir.

Ticareti Berriye Kanununun faslı salisinin onuncu maddesine müzeyyel Kanun

Madde 1. — Ticareti Berriye Kanununun faslı salisinin onuncu maddesine berveçhi âti fıkraya tezyiledilmiştir :

İşbu onuncu maddede mezkûr olan üç nevi şirketten maada kooperatif yani ortaklık şirketleri de ticaret şirketlerinden mâduttur.

Kooperatif şirketler istihsal, istihlâk ve itibar imar misillü maksatlarla ve şürekânın ihti-

yağ ve menafii müşterekesini temin ve teshil için teşkil olunan kooperatif şirketlerinin Dahilî Nizamnameleri İktisat Vekâletince tetkik ve tasdik olunarak Kâtibi Adilîliğe tescil olunur.

İşbu şirketlerin sermayeleri mütahavvil olur ve itibar üzerine teessüsleri dahi caizdir. Kooperatif şirketler mesuliyeti mahdudeli ve mesuliyeti gayrimahdudeli olmak üzere iki kısma inkişam ederler. Mesuliyeti gayrimahdudeli kooperatif şirketler şube küşadedemezler.

REİS — Efendim bu madde hakkında söz istiyen var mı? (Kabul, hacet yok sesleri) Efendim birinci maddeyi reyi âlinize vaz'ediyorum. Birinci maddeyi aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Birinci madde aynen kabul olunmuştur.

Madde 2. — İşbu kanun tarihi neşrinden mu-teberdir.

REİS — Efendim ikinci maddeyi reyi âlinize vaz'ediyorum. İkinci maddeyi kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini kabul edenler lütfen el kaldırsın. İkinci madde kabul edilmiştir.

Madde 3. — İşbu kanunun icrasına Adliye ve İktisat vekilleri memurdur.

ZÜLFÜ B. (Diyarbakir) — Bu, Ticareti Berriye Kanununa zeyl oluyor. İcrasına İktisat Vekili nasıl memur olur?

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Bu kanun, İktisat Vekilinin dairei salâhiyetinden hariç kalmaz.

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Trabzon) — Efendim İktisat Vekâleti, bu kanunun tatbikatında yakinen alâkadardır. Malûmuâliniz, kooperatif şirketleri sureti teşekkül itibariyle teftiş ve murakabe hususunda anonim şirketlerine müşabih vaziyettedirler. Bu şirketlere karşı İktisat Vekâletinin vazaifi mahsusası vardır. Kooperatif şirketleri hakkında yakında bir lâyihai kanuniye buraya gelecektir. Bu lâyiha, bizim mahsulü saiyimiz değildir. Öteden beri İstanbul'ca hazırlanmış mühim bir kanundur. Avrupa memaliki mütemeddinesinin bileümle kanunları tetkik edilerek kooperatif şirketlerinin bünyelerine, sureti teşekküllerine, vazaif ve suveri icraiyesine, teftiş ve murakabesine tasfiye ve halline mütaallik ahkâmı ihtiva eden uzun bir

lâyihai kanuniye mevcuttur. Vekâlet onu Heyet' Celilenize sevk edecektir.

ZAMİR B. (Adana) — Rica ederim tesri ediniz.

İKTİSAT VEKİLİ HASAN B. (Devamla) — Hazırdır, isterseniz yarın verebilirim. Çünkü bizim mahsulü saiyimiz değildir. Vaktiyle hazırlanmıştır. Binaenaleyh bu şirketleri esnayı teşekkülünde tetkik etmek ve bunları tescil etmek, gayelerini tesbit etmek ve sonra muâmelâtını murakabe etmek, her sene hesaplarında kontrol ifa ederek, tetkik ve tahkik ederek hukukunu ve hukuku ferdiyeyi temin etmek vekâlete ait vazaiftendir. Bu vazaihin ifası dolayısıyla bendeniz bu kanunun tabbiki ile yakından alâkadarım.

REİS — Maddeyi reyi âlinize arz ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reyi âlinize arz ediyorum. Kabul etmeyenler el kaldırsın. Madde kabul olundu. Kanunun heyeti umumiyesini reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Efendim ruznamenin dördüncü maddesine geçiyoruz. Mükellefiyeti Askeriye Kanunu muvakkatinin beşinci maddesinin tadiline dair lâ-yihai kanuniye ile bir de mükellefiyeti askeriyeye kanunu muvakkatinin 118 nei maddesinin tadiline dair lâyihai kanuniye var. Efendim Müdafaa-i Milliye Encümeni namına kim izahat verecektir?

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Talik edelim; diğer kanunu müzakere edelim.

REİS — Efendim Müdafaa-i Milliye Encümeni Mazbata Muharriri Bey de muvafakat ediyorlar. Müdafaa-i Milliye Vekilinin huzuru ile bu kanunun müzakeresi için şimdi tehir ediyoruz.

O halde efendim İstihlâk Resmi hakkındaki Kanunun tefsirine ait Muvazene ve Kavanini Maliye ve İktisat encümenleri mazbataları ve lâyihai kanuniye var.

YUSUF AKÇURA B. (İstanbul) — Efendim İktisat Encümeninde bunun için hususi bir mazbata muharriri tâyin olunmuştur. Fakat muharrir bey, bugün burada mevcut değildir. Binaenaleyh bunun da bugün tâlikini istirham ederim.

REİS — Efendim İktisat Encümeni şimdi verdikleri izahat ile bu meselenin tâlikini tek-lif ediyorlar. Müsaade buyurulursa bunu da tâ-lik edelim.

Düyunu umumiye kadrosunun hemen tesbi-tine bir karar itasına dair Rize Mebusu Ekrem Beyin bir takriri vardır.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Efendim şimdi az bir zamanımız vardır. Fakat ruzna-memizde tefsire mütallik birçok işler vardır. Bunları çıkaralım.

REİS — Efendim Feridun Fikri Beyin bir teklifi vardır. Ruznamemizin müstacel olan kıs-mında bir şey kalmadı. Müstacel olmıyanlar - ki onlar da esasen müstaceldi - Tefsire aidolanla-rını bu akşam çıkaralım diyorlar. Bu tarz mü-zakereyi kabul buyuranlar lûtfen el kaldırsın. (Ekseriyet yoktur, yoklama yapılsın sesleri)

AHMED MAHİR Ef. (Kastamonu) — Ak-sam ezanından sonra yoklama olmaz.

REİS — Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmiyenler lûtfen el kaldırsın. Efendim, tefsire aidolanların müzakeresine devam edilmesi ka-bul edilmiştir efendim.

4. — *Mücadelei Milliyeye iştirak etmiyen ve Hududu millî haricinde kalan erkân, ümera, zâ-bitan, memurîn ve mensubîni askeriye hakkında yapılacak muamele hakkında 25 Eylül 1339 ta-rihli Kanunun üçüncü maddesinin (b) fıkrasının tefsirine dair (3/184) numaralı Başvekâlet tez-keresi ve Müdafaai Milliyeye Encümeni mazbatası*

REİS — Okunacaktır:

Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet
Kalemi Mahsus Müdüriyeti
Aded
6/424

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

Mücadelei Milliyeye iştirak etmiyen ve Hu-dudu Millî haricinde kalan ümera, zâbitan ve memurîn hakkında yapılacak muameleye dair olan 25 Eylül 1339 tarihli Kanunun üçüncü maddesinin (b) fıkrasının fıkrai ahiresindeki muallimler ve idare memurlarından haizi istis-naiyet olacakların hangi tarihten hangi tarihe kadar muallimlik ve idare memurluklarında bu-lunmuş olanlar olacağı hakkında tereddüdedil-

diği; çünkü Tatbikatı Baytariye ve Tıbbiyet-mekteplerinde ve Kuleliden başka diğer Harbi-ye ve Küçük Zâbit Mektebi Ankara'da icrayı tedrisat etmekte olduklarından bu mekteplerin Dersaadetteki muallimleri de mezkûr madde ah-kâmından istifade edip edemeyecekleri kestiri-lemediği ve bu muallimler meyanında 16 Mart 1336 tarihinden evvel tâyin edilenler olduğu gibi tarihi mezkûrdan sonra da muhtelif tarih-lerde tebeddül etmiş bulunanlar da bulunduğu ve binaenaleyh mekâtibi askeriyyeden hangi mekteplerde ve hangi tarihten hangi tarihe ka-dar muallim ve idare memurluklarında bulu-nanların (b) fıkrasından istifade etmeleri lâ-zımgeleceğinin tasrihi lâzımgeldiğinden mezkûr maddenin buna nazaran tadil veya tefsiri Mü-dafaai Milliye Vekâletinin işarı üzerine arz ve istirham olunur efendim.

24 . 11 . 1339

Başvekil
İsmet

Müdafaai Milliyeye Encümeni mazbatası

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

Mücadelei Milliyeye iştirak etmiyen ve Hu-dudu Millî haricinde kalan ümera, zâbitan ve memurin hakkında yapılacak muameleye dair olan 25 Eylül 1339 tarihli Kanunun üçüncü maddesinin (b) fıkrasının tefsirine dair olup Heyeti Umumiyyeden berayı tefsir encümenimize tevdi buyurulan (6/424) numara ve 24.11.1339 tarihli Başvekâleti Celile tezkeresi mütalâa ve tetkik olundu.

16 Mart 1336 tarihinden evvel teşkilâtı mev-cudolan mekâtibi askeriye muallim ve idare me-murluklarında tarihi mezkûrdan evvel memur ve müstahdem bulunup da İstanbul'un İdarei Milliyeye intikali tarihi olan 1 Teşrinisani 1338 tarihine kadar vazife ve memuriyetlerinde de-vam etmiş olanlar 3 neü maddenin (b) fıkrası ahkâmından istifade ederler. Mezkûr teşkilâtın her hangi bir suretle lâğvı üzerine açıkta ka-lanlarla İstanbul Hükümeti tarafından 16 Mart 1336 tarihinden sonra yeniden vücuda getirilen her hangi bir müessese ve teşkilâta memur edi-lenlerin vaziyetlerinin kanunu mezkûrun diğer mevad ve fıkaratı ahkâmma tabi bulunmaları

lâzıngeleceğine encümenimizce karar verildi ve Heyeti Umumiyyeye takdim kılındı.

5 . 12 . 1339

Müdafaai Milliye	Mazbata Muharriri
Encümeni Reisi	Eskişehir
Karahisarı Sahib	Mehmed Arif
Ali	Âza
Kâtip	İzmit
Zonguldak	Mustafa Zeki
Yusuf Ziya	Âza
Âza	İstanbul
Kastamonu	Ahmed Hamdi
Halid	
	Âza
	Ertuğrul
	Rasim

REİS — Efendim Müdafaai Milliye Encümeninin mazbatasını reyî âlinize arz ediyorum. (Encümen izahat versin sesleri)

MAZBATA MUHARRİRİ ARİF B. (Eskişehir) — Efendim Mücadelei Milliyyeye iştirak etmiyenler hakkında evvelece bir kanun çıkmıştı. Şunlar ve bunlar müstesna idi. Bu kanunun içerisinde muallimlerle idare memurları vardı. Fakat «Hangi muallim ve idare memurları istisna edilecek?» diye soruluyordu. Bunun üzerine uzunuzadıya tetkik ettik. Müzakeratta bulduk. Neticede verdiğimiz karar şudur : Hangi mektep ki 16 Marttan yani İstanbul'un Düveli İtilâfiye tarafından işgalinden evvel teşkilâtı mevcut idi. Meselâ Kuleli İdadisi, Trbbiye mektepleri gibi bunlar mevcut idi. 16 Marttan evvel bu mekteplerden birinde bu adam bulunuyormuş, İstanbul'un İdarei Milliyyeye intikaline kadar vazifesinde, muallimliğinde devam etmiş - ki bu bir vazife vataniyedir, çünkü talebe yetiştiriyor, demektir - bunların vazifelerini kabul ettik. Ancak 16 Marttan, yani İstanbul'un işgalinden sonra vazifesini terk ederek çekilmiş. Esasen böyle vazifesiz kalmış olanlar için (d) fıkrası vardır ki, bu fıkra mucibince buraya müracaat edecekler ve vazife istiyebileceklerdi veyahut o vakit Ferid Hükümeti bâzı mektepler açarak o mekteplere muallim tâyin etmiş ki bu mektepler 16 Marttan sonra açılmış olduğu için bunların muallimliklerini kabul etmiyoruz. Kanunun hulâsası şudur efendim ; 16 Marttan yani İstanbul'un işgalinden evvel teşkilâtı mevcud olan mekteplerde resmen muallimlik yapmış ve

son zamana kadar muallim olarak kalmıştır ki mekteplerin kapanmasına ve talebe yetiştirilmesine hizmet etmiştir. Bu gibi muallimlerle idare memurlarının istisnalarını kabul ediyoruz.

ŞÜKRÜ B. (Bozü) — Ferid Paşa Hükümeti tarafından muallimlikten çıkarılanlar ne olacaktır?

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — Şimdi 16 Marttan evvel müesses mektepler vardır. Bu mekteplere tâyin edilmiş muallimler vardır. Fakat bu muallimlerden her hangi birisi vefat etse tabii münhal kalan muallimliği doldurmak icabederdi. Bu suretle tâyin edilen bir muallim buna tabi mi? Böyle muallimlerin kusuru nedir?

MAZBATA MUHARRİRİ ARİF B. (Eskişehir) — Efendim ölmüş muallimler hakkında bu vâridolamaz efendim.

MUSTAFA B. (Çorum) — Yerine tâyin edilecek zatın vaziyeti nedir?

ARİF B. (Eskişehir) — 16 Marttan sonra tâyin edilmiş, eğer selefi vefat suretiyle ise tabii istisna edilir.

TAHİR B. (Giresun) — 1336 da müesses olan bir mektebe bir açık dolayısıyla muallim tâyin olunmuş. Yani bu usuldendir. Bu ne olacak?

ARİF B. (Eskişehir) — (d) fıkrası vardır ki orada kayıt mevcuttur. Bu gibi vazifesiz kalanlar ya gelecekte Anadolu'da hizmet edecekti veyahut müracaat edecekti resmen. Eğer bunların ikisini de yapmamış olursa tabii istisna edilmiyecek.

REİS — Efendim başka söz istiyen yok. Bir takrir de verilmedi. O halde mazbatayı aynen reyî âlinize vaz'ediyorum.

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — Müsaade buyurursanız demin arz ettiğim meselenin kaydı dâhil edilmek üzere...

ARİF B. (Eskişehir) — Zapta geçmiştir.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Madde kanuniyesi yoktur. Sureti mahsusada Heyeti Celilenin bu mesele hakkında temayülü tezahür etmiştir. Tabedilmeyen evvel müzakeresine başlandı. Evvelece itiraz ettim, tabi karar girer oldu. Hani elimizde matbuu yoktur.

REİS — Başüstüne. Bir daha tabi ve tevzii ettiririz. Efendim mazbatayı reyî âlinize arz ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksi

reyde bulunanlar lütfen ellerini kaldırsın. Mazbata kabul edilmiştir efendim.

5. — *Hududu Millî haricinde kalan erkân, ümera, zâbitan ve memurini askeriye hakkındaki Kanunun dördüncü maddesinin tefsirine dair (3/165) numaralı Başvekâlet tezkeresine mütaallik Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası*

REİS — Efendim ruznamemizin onbirinci maddesine geçiyoruz. Millî Mücadeleye iştirak etmiyen zâbitan hakkındaki Kanunun dördüncü maddesinin tefsirine dair tezkereye Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası..

ZÜLFÜ B. (Diyarbakir) — Reis Bey bir takririm vardır, okutmadınız. Mühim bir müzakere böyle altmış kişiyle olmaz.

Türkiye Cumhuriyeti

Başvekâlet Kalemî Mahsus 3 . 11 . 1339
Müdüriyeti
Aded
6 66

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

Yirmi Teşrinievvel 1337 tarihli Kararnamenin üçüncü maddesi veçhile 1 Kânunusani 1338 tarihinden sonra Anadolu'ya iltihak edecek zâbitanın ve memurini askeriyenin tarihi iltihaklarına kadar güzeran olan müddet kademlerinden tenzil edilmekte idiye de bilâhara İstanbul'un Hükümeti Milliye idaresine geçtiği 1 Teşrinisani 1338 tarihi addedilmiş olduğundan bu tarihten sonra Anadolu'ya gelenlerle İstanbul'da bulunanların kademlerinden onar ay tenzil edilmiş olup halbuki Millî Mücadeleye iştirak etmiyen ve Hududu Millî haricinde kalan erkân, ümera ve zâbitan ve memurini askeriye hakkında yapılacak muameleye dair 25 Eylül 1339 tarihli Kanunun dördüncü maddesinde üçüncü maddede muharrer müddetleri ikmal etmemiş olanlardan hakları kadro dâhilinde kalacakların son rütbelerine mahsus terfi kademlerinden birer sene tenzil olunacağı mezkûr ise de üçüncü maddedeki müstesnalardan tenzil edilip edilmeyeceğine ve 1 Teşrinisani 1338 tarihinden evvel iltihak edenlerle 1 Teşrinisani 1338 tarihinden sonra iltihak edenlerden salifülarz müddetlerin de bir seneye iblâğ edilip edilmeyeceğine dair bir sarahat mevcudolmadığı ve işbu kanunun tarihi neşrinde muteber olduğu cihetle gerek bunların ve gerekse üçüncü madde-

nin mevaddı istisnaiyesinden istifade edenlerin kademleri hakkındaki muamelede tereddüt hâsıl olduğu Müdafaai Milliye Vekâletinin 13.10.1339 tarihli ve 7172/43285 numaralı tezkeresinde bildirilmesi üzerine keyfiyet Heyeti Vekilenin 3 . 11 . 1339 tarihli içtimamda ledettezakkür her şahıs hakkında siyyanen muamele tatbiki için mezkûr maddenin berayı tefsir Meclisi Âliye arzı takarrür etmekle ifayı muktezasına müsaadei Riyasetpenahilerini istirham eylerim efendim.

Başvekil
İsmet

Müdafaai Milliye Encümeni 6 . 11 . 1339
Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

25 Eylül 1339 tarihli Kanunnamenin dördüncü maddede muharrer «müddetlerini ikmal etmemiş olanlar» kaydı ile «orduda bir sene hizmet» kaydının tefsirine ve buna mütaallik hususata dair Başvekâletten mevruat ve berayı tetkik encümenimize muhavvel 3 . 11 . 1339 tarihli tezkerede encümenimizce müzakere edildi.

Dördüncü maddenin ilk fıkrasında «zikrolunan müddetleri ikmal etmemiş olanlar» kaydı üçüncü maddenin a, b, c, d, fıkralarıyla istisnaiyetleri teeviz edilmiş ve dolayısıyla memuriyetleri ve mazeretleri tasdik ve kabul edilmiş bulunan zevata şümülü olmayacağı bedihi olup madde mezkûrenin hükmünün yalnız tekaüde sevkleri lâzımgelirken müddeti tekaüdelerini ikmal edememiş oldukları halde hazır kadro ihtiyacına binaen istihdamları tasvibedilmiş olanlara aidolması lâzımgelir.

Dördüncü maddenin son fıkrasındaki «Ordu da bir sene hizmet» kaydı, tescil esasının teminine mâtufl olup hizmet mebdai için İstanbul'un İdarei Milliyyeye intikali tarihi olan 1 Teşrinisani 1338 tarihinin esas itibar edilmesine ve 20 Teşrinisani 1337 tarihli kararnamenin 3 ncü maddesine göre yapılmış olan tenzili kadem muamelâtının da ona göre tashihî lüzumuna encümenimizce müttefikane karar verilmiş olmakla berayı tasvip Heyeti Umumiyyeye takdim kıldı.

Müdafaai Milliye
Encümeni Reisi
Karahasarı Sahib
Ali

Mazbata Muharriri
Eskişehir
Mehmed Arif

Kâtip
Zonguldak
Yusuf Ziya

Âza
Kastamonu
Halil

Âza
Kastamonu
Ali Rıza

Âza
Ertuğrul
Rasim

REİS — Efendim mazbata hakkında söz istiyen var mı? (Hayır sesleri) O halde mazbata'yı aynen reyî âlinize arz ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Aksi reyde bulunanlar el kaldırsın. Mazbata kabul olundu efendim.

6. — *Deyne mukabil Hazine namına tefevvuz olunan emlakın deyni tamamen tesviye edildiği takdirde âşar hakkında tatbik olunan muameleye kıyasen iadesi caiz olup olmadığının tefsirine dair (3/170) numaralı Maliye Vekâletinden mevrit tezkere ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası*

REİS — Okuyacağız.

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

Hulâsa : Eyüp Sultan Posta ve Telgraf Müdüriyetinden mütekait Hacı Rifat Efendinin deynine mukabil Hazine namına tefevvuz olunan hane ve arsasının mumaileyhin deynini tamamen tesviye eyeldiği takdirde âşar hakkında tatbik olunan muameleye kıyasen iadesi caiz olup olmadığına dair.

Üsküdar'da Tabaklar mahallesinde bir numaralı hanede mukim olup Eyüp Sultan Posta ve Telgraf Müdüriyetinden mütekait Hacı Rifat imzasıyla verilen arzuhalde mezkûr müdüriyette maamasraf muhakeme ve saire tahakkuk eden yirmiüç bin küsur kuruş zimmetine karşı mutasarrıf olduğu hane ve arsası onyediy bin kuruşla Hazine namına bittefevvez mütebaki atlı bin kuruş raddesinde kalan zimmetin de tekaüt maaşından mukassaten kat ve tevkif ve fazla olarak da hane için senevi yetmiş lira bedeli icar alınmasına gıyabında karar verilmiş olduğundan her iki şekil ve surette kat'ı ve tevkif edilen mebalığın zimmetine mahsubu ile mütebaki zimmeti kaldığı takdirde âtîde defaten tediyeye etmek şartıyla emlakın iadesi istida olunmuş ve ledelhavale vekâleti âcizi Hukuk Müşavirli-

ğinden yazılan 15 Teşrinievvel 1339 tarihli mütalâanamede mültezim ve küfelâsının âşara olan deynlerinden dolayı Hazine namına tefevvuz edilen emvali gayrimenkulenin, deynin maamasraf tesviye olunduğu takdirde sahibi evvelerine iadesi hakkında ahkâmı kanuniye mevcut ve cihatı saireden dolayı Hazineye medyun olup da maamasraf tediyeye deynedildiği surette emvali mezkûrenin iadesine dair sarahati kanuniye gayrimevcud olmakla beraber âşardan mütevellit düyundan dolayı tefavvuz edilen emvali gayrimenkulenin şeraiti muharrere dairesinde sahibi evvelerine iadesi hususundaki esbabı mucibi kanuniye âşardan maada alacaklıların temini istifası için Hazinece tefavvuz olunan emvali gayrimenkule hakkında da vârid olduğu ve buna kıyasen müstetnii mumaileyh yalnız maaşattan kat'olunan meblâğ mahsubedilmek ve bedeli icar olarak emvali gayrimenkulesinden alınan meblâğ mahsubolunmamak şartları ile mütebaki deynlerini maamasraf bitemamiha tesviye edildiği takdirde emvali mezkûrenin iadesi makâmı vekâlenin tensibine talikan dermeyan olunmuş ise de kanundaki sarahat âşar mültezimlerine mahsus olup suveri saire ile Hazineye medyun olanların emlakine teşmilini ya kanun vâzı veyahut tefsiri halinde mümkün olabilip her iki şekilde vekâleti âcizinin salâhiyeti haricinde olmakla sureti istida ve mütalâası mâruzaya göre kanunun tefsiri hususunun icabedenlere emir ve havale buyurulması mâruzdur efendim.

7 Teşrinisani 1339
Maliye Vekâleti Vekili
Hasan Hüsnü

Kavanini Maliye Encümeni mazbatası

16 . 12 . 1339

Üsküdar'da mukim Eyüpsultan Posta ve Telgraf Müdüriyetinden mütekait Hacı Rifat Efendinin deynine mukabil Hazine namına tefavvuz olunan hane ve arsasının mumaileyhin deyninin tamamen tesviye edildiği takdirde âşar hakkında tatbik olunan muameleye kıyasen iadesi caiz olup olmadığına dair Maliye Vekâletinden mevrit 7 Teşrinisani 1339 tarihli içtimada müzakere olundu. Hazine namına tefavvuz olunan emvali gayrimenkulenin âşar deynine kıyasen hukuku Hazinesinin başkaca temini halinde iadesinin

bilkıyas caiz olduğu şekilde tefsiri muvafık görülmüş olmakla Heyeti Umumiyenin nazarı tasvibine arz olunur.

Kavanini Maliye	Mazbata Muharriri
Encümeni Reisi	Kayseri
Trabzon	Ahmed Hilmi
Abdullah	
Kâtip	Âza
Konya	Mardin
Tefik Fikret	Necip
Âza	Âza
Elâzığ	Karesi
Mustafa	Osman Niyazi

REİS — Efendim mazbata hakkında söz istiyen var mı?

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Kavanini Maliye Encümeni izah etsin.

MÜNİR B. (Çorum) — Bendeniz Kavanini Maliye Encümeninden bir şey soracağım.

REİS — Efendim Kavanini Maliye Encümeni Reisi veya Mazbata Muharriri yok mu? (Yok sesleri)

TEVFİK FİKRET B. (Konya) — Bendeniz, Kavanini Maliye Encümeni Kâtibiyim. Encümende konuşulmuş bir mesele üzerine ise sualinize cevap vereyim.

MÜNİR B. (Çorum) — Efendim, tefsir bir madde kanuniyede veya bir ibarei kanuniyede müphemiyet, o maddenin meali müteaddideye hamline kaabiliyeti olursa o maddenin ve ibarenin mânayı hakikisini tâyinden ibarettir. Okunan mazbatada Hazineye tefavvuz olunan emvali gayrimenkule hakkında bir madde kanuniyeden bahsolunuyor, deniliyor ki : Âşar Nizamnamesine kıyasen bunlar da iade olunsun. Kavanini Maliye Encümeni neyi tefsir etmiş? Kıyasen ve içtihaden yeni bir hüküm veriyor. Tefsire mütaallik bir şey yoktur. Ben zannediyorum ki tefsir kararlarında biz biraz lâkayıt bulunuyoruz. Ne tefsir olunan madde kanuniye tabolunuyor, ne de tefsire dair olan mazbata tabolunuyor. Bunlar tabolunmadan müzakeresi geçiyor. Tefsir mukabiline de şâmilidir. Tefsir edelim derken, tefsir tarihiyle yeni hükümler vaz'ediyoruz doğru bir şey olmuyor.

TEVFİK FİKRET B. (Konya) — Beyefendinin tefsire dair itirazları vârittir. Fakat bu, encümenden tefsir suretiyle çıkmamıştır. Âşar deyinlerini temin edenlerin Hazine namına tefviz ettikleri emvali gayrimenkulelerinin iadesine kıyasen bunun diğer Hazineye medyun olanlara da teşmili adalete muvafıktır. Bunu Meelisi Âli kabul ederse tefsir değil bir karar suretiyle kabul eder. Tefsir değildir, karardır. Muvafığı adalet bir şeydir.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Münir Beyefendi muhik olarak beyanı mütalâa buyurdular. Tefvik Fikret Bey arkadaşımız da cevaben dediler ki : Bu encümenden tefsir şeklinde çıkmış değildir. Halbuki mazbatanın sonunda şöyle deniliyor. (Âşar deynine kıyasen hukuku Hazinenin başkaca temini halinde iadesinin bilkıyas caiz olacağı şeklinde tefsiri muvafık görülmüş olmakla..) Yani mazbatanın müfadı tefsir mahiyetindedir. Halbuki pek güzel buyurulduğu veçhile bu bir tefsir meselesi değildir. Âşar deynine tefavvuz olunan emlak ve arazinin şeraiti kanuniye dairesinde iadesi caiz olduğuna dair bir madde kanuniye vardır. Fakat bu deyn âşar deyni değildir. Binaenaleyh ne kıyasen karar itası caizdir, ne de tefsiren karar itası caizdir. Bir madde kanuniye ister. Hazineye her ne cihetten olursa olsun medyun olanların emlak ve arazisinin şartu kanuniye dairesinde kabil olduğuna dair bir madde kanuniye ister. Onun için bu mazbatayı encümene iade edelim. Bu madde kanuniye ile bize gelsinler (Encümene sesleri) şunu da arz edeyim ki beyefendiler. Heyeti Celilenin birkaç defalar âcizane nazarı dikkatini celbettim. Son defa olarak bir daha arz edeyim. Demin Müdafaai Milliye Encümeninden çıkan tefsir ve Heyeti Celilece birkaç el karkarak kabul olunan tefsir ruhu kanuna muhaliftir. Maalesef o madde kanuniye elimizde mevcud olmadığı için bâzı arkadaşlar belki kanaat neticesidir, el kaldırmışlardır. Fakat yanlıştır. O kanunu bulup Heyeti Celilenize geleceğim.

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — Tefsir diye ziddiyet ihdas ediyorsunuz.

REİS — Efendim Ali Süruri Beyin ve gerek Münir Beyin izahatı malûmuâliniz oldu. Bir madde yapılmak üzere mazbatanın encümene gönderilmesini teklif ediyorlar. Bu hususu rey-

âlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Aksi reyde bulunanlar lûtfen el kaldırsın. Madde yapılmak üzere encümene iadesi kabul edilmiştir.

Efendim. Pazartesi günü saat birbuçukta içti-
ma etmek üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı müzakerat; saat : 4,50

